

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра слов'янської філології

**Анімалістична фразеологія хорватської мови з порівняльним
компонентом (на тлі української мови)**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ОС «Магістр»
студента 2-го курсу
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації 035.037 «Слов'янські
мови та літератури (переклад включно),
перша – хорватська»,
ОНП «Славістика Центрально-Східної
Європи і Балкан: теоретичні та прикладні студії: хорватська та українська мови і
літератури»
Владислава ПУШКАРЯ

Науковий керівник:
д. філол. н., професор,
професор кафедри слов'янської філології
Людмила ДАНИЛЕНКО

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри слов'янської філології ННІФ
№ 12 від 16.04.2025
завідувач кафедри _____
к.філол.н., доц. **Олена ДЗЮБА-ПОГРЕБНЯК**

КИЇВ 2025

Зміст

Вступ.....	3
Розділ I. Теоретичні засади порівняльного аналізу фразеологізмів з анімалістичним компонентом.....	5
1.1. Узагальнені знання хорватських та українських науковців про фразеологію як науку. Ознаки і типи фразеологізмів у хорватській та українській мовах.....	5
1.2. Культурно-історичні аспекти формування фразеологізмів. Поняття національних фразеологізмів.....	10
1.3. Поняття та структура порівняльних фразеологізмів.....	13
1.4. Фразеологізми з анімалістичним компонентом. Поняття, види та групи.....	17
1.5. Проблеми та складнощі при перекладі українською мовою порівняльних фразеологізмів з анімалістичним компонентом.....	21
1.6. Фразеологізми зоосемного типу як засіб мовної репрезентації культурних стереотипів.....	25
Висновки до Розділу I.....	28
Розділ II. Семантика хорватських анімалістичних фразеологізмів з порівняльним компонентом у порівнянні з українськими фразеологізмами.....	30
2.1. Ссавці.....	30
2.1.1 Парнокопитні.....	30
2.1.2 Конеподібні.....	33
2.1.3 Свинові.....	34
2.1.4. Наземні хребетні.....	36
2.2. Птахи.....	45
2.3. Риби, морські тварини.....	50
2.4. Комахи та інші безхребетні.....	53
Висновки до Розділу II.....	56
Загальні висновки.....	58
Список використаної літератури.....	62
Додаток.....	.....

ВСТУП

Фразеологія є невід'ємною частиною мовної картини світу, оскільки вона не лише відображає багатовіковий досвід народу, а й зберігає його культурні уявлення, традиції та ментальні особливості, зображає картину світу окремого народу, історичні умови розвитку, соціальний та політичний контекст (Ужченко 2007 : 6). Серед усієї різноманітності фразеологізмів особливе місце займають порівняльні фразеологізми – сталі вирази, що будуються за моделлю «як + суб'єкт» і передають певну характеристику через образне порівняння. Дуже часто суб'єктом такого порівняння виступають зооніми (назви тварин), оскільки люди здавна приписували тваринам певні якості, які знаходили відображення у мовленні.

Хорватська мова, як і багато інших слов'янських мов, має значну кількість порівняльних фразеологізмів із анімалістичним компонентом. Ці вислови не лише є мовними засобами образності, а й відображають народні уявлення про властивості тварин порівняно з людськими рисами.

Фразеологізми такого типу є універсальними для багатьох мов, однак їхній семантичний зміст та спосіб творення можуть відрізнятися залежно від мовної традиції та культурного середовища. Проте далеко не всі порівняльні фразеологізми мають однакові значення або асоціації, якщо порівнювати їх використання в різних мовах. У деяких випадках один і той самий образ може мати різні конотації.

Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю вивчення порівняльних фразеологізмів із зоонімами в хорватській мові в порівнянні з українською мовою, пошук українських відповідників. Дослідження таких висловів дозволяє виявити як універсальні, так і специфічні риси мовної картини світу хорватського та українського народу, розкрити особливості символічного значення тварин в окремо взятих культурах.

Метою дослідження є аналіз порівняльних фразеологізмів із зоонімами в хорватській мові, визначення їхньої семантики, стилістичних особливостей та порівняння з відповідними українськими фразеологізмами.

Для досягнення цієї мети я виділив декілька **завдань**:

1. Виявити та систематизувати порівняльні фразеологізми із зоонімами в хорватській мові.
2. Визначити зооніми у складі фразеологічних порівнянь та їх вплив на фразеологічне значення.
3. Дослідити спільні та відмінні риси між хорватськими та українськими фразеологізмами цього типу.
4. Виявити можливі труднощі перекладу порівняльних фразеологізмів з хорватської на українську мову.

Об'єктом дослідження є порівняльні фразеологізми із зоонімами в хорватській мові. Предметом дослідження є їхні семантичні та культурні особливості у порівнянні з аналогічними фразеологізмами в українській мові.

У процесі дослідження було застосовано такі **методи**:

1. Фразеологічний аналіз – для дослідження фразеологізмів у плані значення, стилістичного забарвлення та образності.
2. Порівняльний метод – для зіставлення хорватських та українських порівняльних фразеологізмів.
3. Культурно-семіотичний аналіз – для аналізу культурних конотацій та асоціацій з тими чи іншими тваринами.

У процесі дослідження було здійснено аналіз 100 хорватських порівняльних фразеологізмів з анімалістичним компонентом. Аналіз фразеологізмів поділений на розділи за біологічними ознаками тварин, що в них згадуються: парнокопитні, хижаки, птахи, риби, комахи тощо. Добірка досліджуваних фразеологізмів була сформована на основі наступних словників:

1. Željka Fink-Arsovski: Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema. Zagreb: Knjigra, 2006., 439 str.
2. Antica Menac, Željka Fink-Arsovski, Radomir Venturin: Hrvatski frazeološki rječnik. Naklada Ljevak, Zagreb, 2003.
3. Ivana Vidović Bolt; Branka Barčot; Željka Fink-Arsovski; Barbara Kovačević; Neda Pintarić; Ana Vasung: Rječnik hrvatskih animalističkih frazema. Zagreb: Školska knjiga, 2017.

Також для дослідження було використано наступні електронні словники фразеологізмів (хорватські та українські):

1. Baza frazema hrvatskog jezika. Institut za hrvatski jezik:
<http://frazemi.ihj.hr/>
2. Frazeološki rječnik hrvatskog jezika: <https://frazeoloski-rjecnik.eu/>
3. Фразеологічний словник української мови: <https://123.slovaronline.com/>
4. Фразеологічний словник української мови:
<https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>
5. Фразеологічний словник української мови:
<https://slovnyk.me/dict/phraseology>

Новизна дослідження полягає в аналізі порівняльних фразеологізмів з анімалістичним компонентом у хорватській мові в порівнянні з українськими аналогами. Робота дозволяє виявити основні семантичні та культурні особливості цих висловів, а також визначити спільні та відмінні риси у використанні зоонімів у фразеологізмах в обох мовах. Крім того, дослідження звертає увагу на специфіку символічного значення тварин у культурному контексті кожної мови, а також на труднощі, які можуть виникати при перекладі таких фразеологізмів з хорватської мови на українську.

Отримані результати можуть бути використані у викладанні хорватської та української мов, у курсах фразеології, міжкультурної комунікації та

перекладознавства. Висновки роботи можуть бути корисними для лінгвістів, викладачів, студентів-філологів та перекладачів, які працюють з хорватською мовою.

РОЗДІЛ I. Теоретичні засади порівняльного аналізу фразеологізмів з анімалістичним компонентом

1.1. Узагальнені знання хорватських та українських науковців про фразеологію як науку. Ознаки і типи фразеологізмів у хорватській та українській мові

Слово «фразеологія» походить з грецької мови і буквально означає «вчення про звороти мови». Предметом її вивчення є стійкі сполуки, що складаються з двох або більше слів та створюють семантичну цілісність. У мовлені фразеологізми відтворюються як готові словесні формули (Скрипник 1973: 10)

Радянські дослідники (серед яких і українські) у власних дослідженнях виділяли декілька основних ознак фразеологічних одиниць. Серед них: семантична цілісність, відтворюваність, метафоричність, еквівалентність слову, нарізнооформленість, наявність не менше двох повнозначних слів. Деякі науковці також виділяли неперекладність, ідіоматичність та цілісність номінації (Ужченко 2005: 21).

В українських наукових працях часто можна зустріти класифікацію фразеологічних одиниць, що включає три основні типи:

1. Фразеологічні зрощення — стійкі вирази, значення яких неможливо вивести із значень окремих слів. Наприклад: *бити байдики* — *нічого не робити*.
2. Фразеологічні єдності — вирази, в яких загальне значення частково мотивоване значенням окремих слів. Наприклад: *водити за ніс* (обманювати).
3. Фразеологічні сполучення — стійкі вирази, в яких одне слово вживається в переносному значенні, а інші можуть змінюватися. Наприклад: *давати відсіч*.

До цього переліку додається ще один тип фразеологічних одиниць — фразеологічні вирази, що складаються з усталених словосполучень, у яких слова мають вільне значення, і їх можна пояснити без звернення до фразеології. Такі вирази не є цілісними за значенням. Наприклад: *зіграти роль, брати участь, лити сльози* (Білодід, 1973: 29).

Український мовознавець Ю. Прадід пропонує підхід до класифікації фразеологізмів, що базується на граматичній структурі. Згідно з цією системою, усі фразеологічні одиниці поділяються на дві основні категорії: перша охоплює вирази, де чітко простежується головний граматичний елемент (зазвичай іменник або дієслово), а друга — ті, у яких граматична опора розподілена між кількома словами різних частин мови, що ускладнює визначення домінантного компонента. Крім того, виділяються окремі групи за граматично-семантичною ознакою: іменникові, прикметникові, дієслівні, прислівникові та вигуківі фразеологізми (Прадід 1997: 48).

У своїй праці «Фраземіка та фразеографія в сучасній лінгвопарадигмі» Ж. Краснобаєва-Чорна детально описує типи фразеологізмів згідно з граматичною класифікацією Ю. Прадіда. Зокрема, вона подає п'ять основних груп (Краснобаєва-Чорна 2013: 158):

1. До першої належать фразеологізми, що виконують роль іменників, тобто використовуються як підмети, додатки або частини присудка й мають форму роду, числа та відмінка.
2. Друга категорія охоплює вирази прикметникового характеру, які описують властивості предметів і найчастіше вживаються як означення.
3. Третя — це дієслівні звороти, що передають дію чи стан і підпорядковуються дієслівним граматичним категоріям; у реченні вони виконують функцію присудка або обставини.
4. До четвертої групи належать прислівникові фразеологізми, які позбавлені формальних граматичних ознак, однак слугують засобом вираження обставин.

5. Останню, п'яту групу, складають вигуківі звороти, що передають емоційний стан, заклики, впевненість або вживаються з етикетною метою.

За структурними типами, фразеологічні одиниці можна поділити на: прислів'я, приказки, крилаті вислови, ідіоматичні сполучення, мовні штампи, кліше, каламбури та інші типи фразеологічних сполучень. Кожен з цих типів має свої структурно-семантичні ознаки, особливості, тому важко сказати про їхню єдність, але й підстав відокремлювати їх один від одного немає (Медведєв 1982: 7).

Проте, зважаючи на різницю у поглядах різних науковців, єдиної класифікації фразеологічних одиниць в українській мові немає. Так, наприклад, український мовознавець Л.А. Булаховський поділяв фразеологічні одиниці всього на дві групи: ідіоми (ідіоматичні сполучення) та фразеологізми (фразеологічні сполучення). За Л. А. Булаховським, ідіоми – це нерозкладні за значенням стійкі вирази, що виражають єдине поняття, в той час як фразеологізми – ширше поняття, що охоплює всі стійкі словосполучення, включаючи ідіоми, але також фразеологічні єдності та сполучення (Жовтобрюх 1965: 22).

Більшість українських дослідників включають до фразеології лише ідіоми, сталі порівняння, стійкі еліптичні сполуки слів та афоризми. Дехто вважає фразеологізмами складну термінологію науки, техніки, мистецтва. В українській науці також існують думки про те, що прислів'я, приказки і крилаті вислови варто розглядати поза фразеологією, адже з погляду їхньої структури та значення вони становлять окремий клас мовних одиниць. Хоча не всі науковці поділяють цю думку і через певні ознаки, такі як образність, відтворюваність у мові та афористичність, відносять їх до фразеологізмів (Жовтобрюх 1984: 77).

Хорватська наука трактує фразеологію як лінгвістичну дисципліну, що вивчає ідіоми та фразеологізми як усталені в мові словосполучення або вислови реченнєвої структури, які відтворюються в мовленні як єдине ціле, і значення яких не є сумою значень окремих компонентів.

Хорватський науковець Йосип Матешич наводить чотири ознаки хорватських фразеологізмів:

1. відтворення: фразеологізм постає в готовому вигляді як міцний зв'язок слів, встановлений тривалим вживанням;
2. формальна структура: фразеологізм – це стійкий за структурою вираз, у якому є не менше двох повнозначних слів;
3. ідіоматичність: значення фразеологізму не залежить від суми значень слів-компонентів;
4. вписування в контекст: фразеологізм виступає в реченні як простий член речення. (Matešić 1982: 28)

Відома хорватська науковиця Антіца Менац, що присвятила своє життя дослідженням в області фразеології, погоджувалася з думкою Й. Матешича щодо ознак фразеологізму та виділяла ще декілька власних: метафоричність, непрозорість значення, емоційність, національна значимість і неперекладність на інші мови (Kovačević 2020: 360).

Варто також зазначити, що всі сучасні хорватські фразеологи, як і більшість їх попередників, зазвичай вживають слово *frazem* (українською можна перекласти як *фразема*, за аналогією до лексеми, фонемі і т.под.) для позначення фразеологізму, хоча слово *frazeologizam* у хорватській мові теж існує. Вплив англomовної науки вводить у хорватську мову поняття *idioma*. Водночас багато хорватських науковців, як і їхні українські колеги, у своїх наукових працях вживають поняття *сталий вираз*, *стійка фраза*, *сталий лексичний комплекс* та інші.

Зважаючи на структурні ознаки, хорватські фразеологізми можна поділити на чотири типи (Hudeček 2024: 42):

1. мінімальні фразеологізми: складаються з двох слів, зазвичай одного повнозначного і одного неповнозначного (напр. хорв. *do bola*, укр. *до болю*);
2. фразеологічні сполучення: складаються з двох чи більше повнозначних слів і становлять найширшу групу фразеологізмів у хорватській мові (напр. хорв. *s vragom tikve saditi*, укр. *з чортом гарбуза садити* – про погану компанію);
3. прислів'я: вислови реченневої структури (напр. *nismo skupa ovce pasli*, досл. *ми з тобою не пасли разом овець* – у ситуації коли людина порушує особисті кордони);
4. фразеологічні напівсполучення: містять два слова, що поєднані дефісом (напр. хорв. *sutra-danas*, укр. *сьогодні-завтра*).

Таким чином, у обох наукових традиціях, українській та хорватській, фразеологія розглядається як вивчення стійких висловів, що складаються з кількох слів і утворюють єдине значення. Проте існують і відмінності у підходах до класифікації та визначення фразеологізмів. В Україні деякі науковці схильні до поділу фразеологічних одиниць на кілька категорій, включаючи фразеологізми, сталі порівняння, афоризми та інші. Хорватська наука підходить до класифікації в більш структурованому плані, виокремлюючи чотири типи фразеологізмів.

Хорватські та українські мовознавці загалом виділяють подібні ознаки фразеологізмів, зокрема й ідіоматичність, під якою розуміється неможливість виведення значення фразеологізму з окремих його компонентів. Так, наприклад, хорватський дослідник Матешич чітко визначає цю ознаку як ключову. В українській лінгвістичній традиції дотримуються аналогічного підходу.

У загальному плані, обидві науки сходяться у визначенні фразеології як дисципліни, переважно сходяться у виокремленні ознак фразеологізмів, але відрізняються у підходах до класифікації.

1.2. Культурно-історичні аспекти формування фразеологізмів. Поняття національних фразеологізмів

У процесі пізнавальної діяльності індивід виділяє значущі аспекти об'єктів навколишнього світу та фіксує своє специфічне сприйняття цих явищ через мовні конструкції. Важливість мовного відтворення реальності в контексті когнітивного процесу підкреслювала низка визначних учених, зокрема В. фон Гумбольдт та О.О. Потебня (Лут 2021: 47).

Саме у діяльності Олександра Потебні простежується важливість культурного чинника формування фразеологізмів, адже він складав списки слів, виразів та речень (приблизно 2500 одиниць), які могли бути корисними для позначення предметів, дій, епітетів, характеристик та означень. Серед них були стійкі словосполучення, що використовувалися в народній поезії (Пономаренко 2015: 26).

Через фразеологізми можна простежити не лише культурні аспекти їх формування, а й те, як традиції, символи, звичаї, вірування, цінності, стереотипи та уявлення впливають на створення фразеологізмів. Кожен стійкий вираз є своєрідною розповіддю, що розкриває специфіку та особливості суспільства, з якого він походить. Тому аналіз культурних аспектів фразеологізмів дає змогу глибше зрозуміти мовні зв'язки та культурні особливості (Sabalić 2024: 12).

У процесі утворення фразеологізмів ключову роль відіграють історичні події та соціокультурні реалії, що стають основою для метафоричних порівнянь або символічних виразів. Наприклад, у багатьох мовах існують фразеологізми, що виникли внаслідок культурних уявлень про тварин, природу

або певні соціальні явища. Чим глибше вивчення цих одиниць, тим більше стає очевидним зв'язок між мовою і культурною реальністю.

Вивчення національно-культурних особливостей фразеологізмів зосереджене на аналізі того, як вони виражаються в мові. Національно-культурний елемент фразеологізму включає в себе лексичні компоненти, що відображають географічні, історичні та культурно-побутові реалії. Аналіз національно-культурних особливостей фразеологізмів тісно пов'язаний з дослідженням когнітивних процесів, людського сприйняття світу та способів його осмислення, що знаходять відображення у мові. Усі висловлювання проходять через когнітивну обробку, що включає інтерпретацію через етнолінгвістичну призму (Власенко 2016: 34).

У сучасному українському лінгвістичному середовищі іноді можна почути, що вивчення дисциплін на кшталт «Старослов'янська мова» та «Історична граматики української мови» є недоцільним, оскільки вони пов'язані з вивченням мов, які більше не використовуються, фактично мертвими мовами. Така позиція веде до знецінення інших важливих наук, таких як етимологія, ономастика та діалектологія, що ускладнює правильне розуміння розвитку української мови, а також її окремих аспектів. Це також може призвести до поверхневого підходу в дослідженнях, коли багато мовних феноменів залишаються поза увагою (Денисюк 2014: 30).

Мотивація, що стоїть за значенням багатьох сучасних фразеологізмів, є прихованою, незрозумілою з їх слів-компонентів. Для повного дослідження походження фразеологізму замало лише лінгвістичних досліджень. Необхідною є допомога інших наук, таких як історія, географія, етнографія, фольклористика та ін. Фразеологія значно більше пов'язана з історією та культурою народу, ніж інші лінгвістичні дисципліни. Таким чином, аналізуючи той чи інший фразеологізм, можна здобути інформацію про звичаї та народ, від якого цей фразеологізм походить (Haršanji 2020: 2)

У більшості мов існують так звані «національні фразеологізми», що часто сформовані на фольклорі та національних мотивах і багато говорять про народ, який їх створив. Такі вирази передаються незмінними з покоління в покоління і не підлягають перекладу іншими мови, в той час як фразеологізми інтернаціонального походження потрапляють у мовну систему менш поступово, за різних історичних обставин, у різні часи та різними способами (Crnić 2018: 5)

Під національними хорватськими фразеологізмами маються на увазі фразеологізми хорватського походження, яких ми не знаходимо в інших слов'янських мовах і які виражають типові хорватські відносини, звичаї, а також історичні події та обставини. (Opašić 2014: 412). Напр. вираз *mnogo će vode proteći Savom* (досл. *багато води протече Савою*; значення – *мине багато часу*) притаманний саме хорватам через те, що річка Сава протікає через столицю Загреб. А фразеологізм *od Kulina bana* (досл. *від Куліна-бана*; значення – *з давніх часів*) має історичне походження – в ньому згадується ім'я історичної постаті Хорватії та назва історичного титулу володаря хорватських земель.

Отже, фразеологізми нерідко відображають культурні, історичні та соціальні реалії суспільства. Їх формування пов'язане з глибокими когнітивними процесами, через які індивід інтерпретує навколишній світ і фіксує своє сприйняття в мовних конструкціях. Кожен фразеологізм несе в собі специфічну історію, що розкриває особливості культури, традицій, вірувань та соціальних реалій того суспільства, з якого він походить. Зокрема, важливу роль у формуванні фразеологізмів відіграють історичні події, культурні уявлення, традиції та звичаї.

Вивчення національно-культурних аспектів фразеологізмів дозволяє глибше зрозуміти мовні зв'язки та культурні особливості, що формуються в межах конкретної нації. Для повного розуміння походження та значення фразеологізмів важливо враховувати історичні, географічні, етнографічні та культурні фактори, що дають змогу детально вивчити звичаї, традиції та

світогляд народів. Аналіз фразеології дозволяє не лише глибше зрозуміти мовні структури, а й довідатись про багатогранність культурних і соціальних процесів, які мали вплив на їх формування.

Таким чином, фразеологізми служать важливим інструментом для вивчення національної ідентичності, культурної спадщини та історії. Вони не тільки виражають особливості мови, але й допомагають зберігати і передавати знання та досвід попередніх поколінь.

1.3. Поняття та структура порівняльних фразеологізмів

Порівняльні фразеологізми – це сталі, загальноживані порівняння, що утворюються не в процесі мовлення, а використовуються автоматично, у вигляді самостійних, цілісних одиниць мови (Алефіренко 1987: 17). Такі фразеологізми зазвичай мають усталену структуру, в якій певна характеристика поєднується з тим чи іншим суб'єктом за допомогою сполучників. В українській мові такими сполучниками є: *як, наче, немов, ніби* тощо. Оскільки порівняння як мовні конструкції вирізняються не лише образним змістом, а й яскравою виразністю, можна стверджувати, що, набувши статусу сталих зворотів, вони переходять до фразеологічного фонду мови, утворюючи окрему категорію — порівняльну фразеологію, тобто сукупність фразеологічних одиниць, побудованих на основі порівнянь. (Fink Arsovski 2002: 10).

Порівняльні фразеологізми базуються на метафорі як когнітивному механізмі, а деякі і на метонімії (Omazić 2002: 106). В українській мові порівняльні фразеологізми зазвичай є образними та влучними, що є ознакою спостережливості та пильності українського народу до деталей, ознак певних людей, тварин, явищ з метою емоційного забарвлення їхнього опису, прояву відповідної емоційної реакції (Гурин 1966: 22).

Хорватська науковиця Антіца Менац зазначала, що структура усіх хорватських фразеологізмів зазвичай є стійкою, через те, що фразеологізм сам по собі відтворюється як вже готова мовна модель, на відміну від спонтаного

мовлення, де порядок слів кожного разу є унікальним. Крім того, фразеологізми під час мовлення не сприймаються як слова з окремим значенням, а відтворюються у процесі мовлення як цілісна, самостійна складова (Менас 2007: 11). Описуючи будову саме порівняльних фразеологізмів, науковиця зазначає, що порівняльні фразеологізми утворюються від усіх типів основних фразеологізмів — від окремих слів і словосполучень до цілих речень, з додаванням порівняльно-модальних сполучників: сполучника *kao* у різних його розмовних варіаціях (*kak*, *k'o*), складеного сполучника *kao da* або *poput*.

Значну частину порівняльних фразеологізмів становлять саме однослівні порівняння (Баранник 2014: 9), проте існують і винятки. Базуючись на основі фразеологічних словників української мови, можна виділити декілька видів порівняльних фразеологізмів:

1. Сполучник *як* + іменник у Н.в. (напр. *хитрий як лисиця*);
2. Сполучник *як* + іменник у Н.в. з препозитивним прикметником, займенником, дієприкметником (напр. *як та чапля*);
3. Сполучник *як* + іменник у Н.в. з постопозитивним прикметником, займенником, дієприкметником (напр. *як кабан годований*);
4. Сполучник *як* + іменник у непрямому відмінку (напр. *били як kota*);
5. Сполучник *як* + одиничний прикметник (напр. *мов скажений*);
6. Сполучник *як* + дієприкметник із залежним іменником (напр. *як у воду опущений*);
7. Сполучник *як* + числівник із залежним іменником (напр. *непотрібно як п'ятої ноги собаці*).

Варто зазначити, що необхідно розділяти поняття порівняльного фразеологізму з порівнянням як стилістичною фігурою (Fink-Arsovski 2006: 12). Таку думку, зокрема, поділяє хорватська науковиця Желька Фінк Арсовскі, яка є авторкою хорватсько-слов'янського словника порівняльних фразеологізмів та багатьох інших праць з фразеології. Описуючи структуру

порівняльних фразеологізмів у слов'янських мовах, науковиця наводить два основних типи: двоскладний (як + компонент, який порівнюється; напр. *kao ztaj* – досл. *як дракон*) та трискладний (компонент порівняння + як + компонент, який порівнюється; напр. *jak kao ztaj* – досл. *сильний як дракон*), проте існує і багато інших видів структури порівняльних фразеологізмів, що є менш поширеними. Причому категоріальне та структурне значення фразеологізму не завжди збігається. До прикладу, в деяких двоскладних порівняльних фразеологізмах частина будови може бути іменниковою, а за категоріальним значенням – прислівниковою: напр. *ući kao furija* (досл. *увійти наче фурія* – швидко та агресивно) (Jukić 2016: 18).

Ще одна хорватська науковиця Ясна Мелвінгер наводить ширшу структуру порівняльних фразеологізмів хорватської мови за такою схемою (Melvinger 1984: 129):

1. Порівняння, як залежна частина словосполучення, складається зі сполучника *як* та іменника (самостійного або з атрибутом), що порівнюється з дією або ознакою, яка може бути виражена різними частинами мови (прикметник, дієслово, прислівник, дієприслівником тощо): напр. *zdrav kao bik* (досл. *здоровий як бик* – дуже здоровий); *jasno kao dan* (досл. *ясно як день* – дуже зрозуміло); *stisnute kao sardine* (досл. *стиснуті як сардини* – коли багато людей у малому просторі).
2. Дієслово + сполучник *як* + кілька іменників: напр. *živjeti kao brat i sestra* (досл. *жити як брат і сестра*).
3. Порівняння містить сполучник, а також принаймні два інші члени, що належать до різних синтагм. Таке порівняння приєднується до дієслова чи прикметника або безпосередньо входить до вільного речення як самостійне словосполучення: напр. *pasti u san kao muha u pekmez* (досл. *заснути як муха у варенні* – поринути у глибокий сон).

4. Сполучник *як* + дієприкметник (з атрибутом або без). Такий тип структури може поєднуватися з дієсловом: напр. *govoriti kao navijan* (досл. *говорити наче завіяний* – багато говорити).
5. Порівняння має будову залежної частини способового речення зі складеним сполучником *kao da*, рідше – окремо зі сполучниками *kao* або *da*. Зазвичай додається до дієслова та іноді до прикметника. Може вживатися і як самостійне номінативне словосполучення: напр. *derati se kao da je komu krava stala na nogu* (досл. *кричати наче корова на ногу наступила* – голосно кричати).

Таким чином, порівняльні фразеологізми є важливою складовою фразеологічного фонду мови, оскільки вони не лише виконують номінативну функцію, а й зберігають культурно-історичні уявлення народу про світ. Ці стійкі вирази, що базуються на метафоричних та метонімічних зв'язках, використовуються в мовленні автоматично та мають усталену структуру.

Можна відзначити значну схожість будови таких фразеологізмів, зокрема через використання сполучників (укр. - *як, наче, немов*; хорв. - *као, као да, poput*) та сталість компонентів порівняння. Водночас існують певні розбіжності у порівняннях, зумовлені національною культурою та світоглядом.

На основі досліджень компаративних фразеологічних одиниць, у яких об'єктом оцінки виступає людина, можна виокремити кілька тематичних груп, що відображають різноманітні аспекти людських якостей та поведінки (Сопіна 2022: 181). Серед них виділяються такі категорії:

1. Фізичні якості людини: напр. *як віл* – уживається для підсилення ознаки «дуже здоровий».
2. Інтелектуальні здібності: напр. *як баран в аптеці* – характеризує людину, яка зовсім не розбирається в чомусь.
3. Моральні якості: напр. *старий лис* – означає хитру, нещирю людину.

4. Ставлення до праці: напр. як *Божя бджола* – уживається для характеристики дуже напруженої, інтенсивної праці.
5. Матеріальний стан: напр. як *церковна миша* – означає дуже бідну людину.

Окремої уваги заслуговує дослідження порівняльних фразеологізмів в українській та хорватській наукових традиціях, оскільки в обох випадках здійснюється комплексний аналіз як структурних, так і функціональних аспектів фразеологічних одиниць. Українські науковці детально розглядають різні варіанти побудови фразеологізмів, зокрема конструкції з іменниками, прикметниками, числівниками та дієприкметниками, з акцентом на їхню стилістичну роль у мовленні. Хорватські дослідження, у свою чергу, включають як структурний, так і функціональний аналіз порівняльних фразеологізмів, що дає змогу простежити їхню стилістичну та комунікативну значущість у мовленні. Обидва підходи мають спільні риси, зокрема в увазі до граматичної будови фразеологізмів та їхньої ролі в комунікації, при цьому підкреслюється важливість стилістичної гнучкості й варіативності порівняльних фразеологізмів.

1.4. Фразеологізми з анімалістичним компонентом. Поняття, види та групи

Тваринні образи з певними характерними для них ознаками та фразеологізми, що їх містять, є невід'ємною частиною активно вживаного фразеологічного фонду усіх мов світу. Стійкі вирази з назвами тварин віддавна відображають уявлення окремих народів про світ, визначають спосіб їхнього мислення, а використання зоонімів у фразеологізмах, прислів'ях та приказках є об'єктом зацікавлення сучасних фразеологічних досліджень (Руснак 2011: 330). Фразеологізми з анімалістичним компонентом утворюються завдяки фразеологізації вільного зв'язку між словами або синтагмами, яка через часте вживання та свою метафоричність утворює з них стійкі вислови (Vidović Bolt 2017: 9).

Фразеологізми з анімалістичним компонентом хорватські науковці трактують як усталені десемантизовані зв'язки, які в своєму складі мають назву тварини, тваринний компонент прикметника (напр. хорв. *mišji rep*, укр. *мишачий хвіст*), назву частини тіла тварини (наприклад, хорв. *pojesti s perjem i kostima koga*, укр. *з'їсти з нір'ям і кістками когось*) та інші компоненти, пов'язані з тваринним світом, такі як: назви предметів, пов'язаних з тваринами (напр. хорв. *držati na kratkoj lajni*, укр. *тримати на короткому повідку*), назви місць проживання та житла (напр. хорв. *živjeti kao u kavezu*, укр. *жити як у клітці*), назви продуктів тваринного походження, які не потребують обробки (напр. хорв. *lijepiti se kao pčele na med*, укр. *ліпитися як бджоли на мед*) і які містять дієслова, основне лексичне значення яких стосується тварин (напр. хорв. *glodati голу kost*, укр. *гризти голу кістку*) (Blagus Bartoleg 2019: 38).

У процесі метафоричного застосування назв тварин для характеристики людини яскраво проявляється культурна специфіка ставлення до тварин. Основою для такої метафоризації є різноманітні фактори, серед яких визначальну роль відіграє ідентифікація суб'єкта з тваринними ознаками: зовнішній вигляд, специфічні форми поведінки чи характерні дії, що відображають риси, як-от винахідливість, працездатність, боязкість, спритність, відвага чи сила (Заніна 2016).

У створенні фразеологізмів з анімалістичним компонентом важливу роль відіграє процес антропоморфізації зоонімів, тобто надання тваринам людських характеристик (Mađer 2022: 19). Хорватська дослідниця Бранка Барчот стверджує, що це явище зумовлене прагненням людини полегшити своє розуміння і адаптацію до складного світу навколо. Тваринний світ сприймається як простіший, оскільки тварини зазвичай керуються інстинктами, а їхня поведінка, що часто відрізняється ясністю та очевидністю, може слугувати моделлю для зображення різних рис, властивих людині.

Фразеологізми з зоонімами відображають знання про певні характеристики тварин, їхню поведінку та сприйняття їх народом у контексті

культури та мови (Айдачич 2015: 86) До фразеологічного фонду стійких висловів з анімалістичним компонентом можуть належати:

1. Загальні назви тварин (риби, птахи);
2. Назви частин тіла тварин (хвіст, крило, лапа);
3. Особливості поведінки тварин (крутити хвостом, висиджувати яйця);
4. Назви конкретних різновидів тварин (кіт, лисиця, собака тощо).

Фразеологізми з анімалістичним компонентом можна умовно поділити на декілька груп (Mahmutović 2014: 282):

1. Фразеологізми візуальної референції – фразеологізми, анімалістичний компонент яких увійшов до структури через образ. У них фігурують, наприклад: лев, слон, бик, горила, тигр тощо. Тобто, ті тварини, певну ознаку яких людина може бачити на власні очі. У вище наведеній добірці такою характеристикою є сила, від чого і походять фразеологізми (напр. хорв. *boriti se kao lav*, укр. *битися як лев*).
2. Фразеологізми, що посилаються на енциклопедичні знання. Анімалістичний компонент таких фразеологізмів базується на знаннях, що здобуло людство шляхом довготривалих спостережень. Так, наприклад, у хорватській мові з'явився фразеологізм *živjeti kao trut* (укр. *жити як трутень*). Трутні – це самці бджіл, які не збирають нектар і не будують вулик, а лише споживають ресурси, які добувають робочі бджоли. Звідси і значення фразеологізму – лінивий; той, хто живе за рахунок інших.
3. Фразеологізми з явними покликаннями. Зазвичай вони походять з літератури, особливо відомої ширшому загалу. Наприклад, фразеологізм *як кіт у чоботях* (хитрий, спритний) напряму пов'язаний із Котом у чоботях – відомим персонажем казки Шарля Перро.
4. Фразеологізми з прихованими покликаннями. Цей корпус є досить схожим на попередній, але різниця полягає в тому, що у даному випадку відсилання є більш завуальованим. Тобто, фразеологізм посилається не

на цілий сюжет, а на конкретну його деталь чи уривок. Наприклад, вислів *вовк в овечій шкурі* походить із Євангелія від Матвія (7:15), де Ісус застерігає від фальшивих пророків.

5. Фразеологізми, що походять від колокацій. Це фразеологізми, які виникли на основі стійких словосполучень (колокацій), що часто вживалися разом у мові, а згодом набули нового, переносного значення. Наприклад, *крокодилячі сльози* спочатку було звичайним словосполученням, заснованим на давньому уявленні, що крокодили плачуть, коли їдять свою здобич. Відтак воно часто використовувалося для опису несправжнього співчуття.

Отже, фразеологізми з анімалістичним компонентом є важливою складовою фразеологічних систем різних мов, зокрема хорватської та української, оскільки вони відображають культурні уявлення, сприйняття тваринного світу та людські характеристики через призму зоонімів. Метафора, що лежить в основі таких висловів, дозволяє людям переносити риси тварин на поведінку людини, надаючи образам тваринні характеристики, які легко узгоджуються з людськими рисами, такими як сила, хитрість, спритність, лінь тощо.

Мовні конструкції з анімалістичними компонентами активно використовуються для вираження характеристик людей, ситуацій чи явищ і є відображенням спостережень за природою, а також культурних та соціальних уявлень. Ці фразеологізми не лише є частиною лексичного складу мов, а й виконують роль у передачі соціокультурних стереотипів та норм. Вони дозволяють не лише описати поведінку людини, а й комунікувати через метафори, що ґрунтуються на глибокому розумінні світу тварин та їхніх особливостей.

1.5. Проблеми та складнощі при перекладі порівняльних фразеологізмів з анімалістичним компонентом

Проблема перекладу фразеологізмів є актуальною темою в сучасній лінгвістичній науці та практиці перекладу, що викликає значну увагу дослідників і перекладачів. Мовознавці активно займаються вивченням цього питання, аналізуючи різноманітні аспекти трансформації фразеологічних одиниць між мовами та відшуковуючи прямі відповідники у тій чи іншій мові, створюючи спеціалізовані перекладні словники та дослідження, що можуть бути корисними для сучасних перекладачів.

Складнощі при перекладі можуть викликати через ряд чинників. Одним з найпоширеніших чинників при перекладі є національно-культурна специфіка фразеологізмів, тобто ідіоетнічний аспект їхнього значення. Це може призводити до невідповідності лексичного складу, структури та образів між вихідними та цільовими фразеологічними одиницями. (Черней 2019: 138).

Адекватний переклад фразеологізмів передбачає збереження їхнього значення, образної форми та мовної специфіки. Для досягнення цього можуть застосовуватися різні перекладацькі стратегії, зокрема: дослівна передача, яка часто використовується при перекладі сталих висловів; переклад повними чи частковими еквівалентами; а також описовий спосіб, коли відсутній точний відповідник і зміст передається шляхом розгорнутої інтерпретації (Баран 2008: 93).

Фразеологізми зазвичай мають метафоричний характер, тому їх буквальний переклад є неможливим, адже багато з них мають виразну національну специфіку. Це, а також інші чинники, зумовлюють відсутність точних відповідників у перекладі. Основні труднощі полягають в тому, що перекладач повинен уміти дібрати вдалу українську відповідність, яка зберігатиме зміст і образність оригіналу (Нечипоренко 2020: 155).

Складнощі при перекладі зазвичай не виникають при використанні інтернаціональних фразеологізмів. У такому випадку зоонім вживається у певному контексті, що є відомим для багатьох народів. Інтернаціональні фразеологізми бувають різного походження:

1. Фразеологізми біблійного походження або християнського характеру. Наприклад: укр. *агнець божий* (*божа овечка*), хорв. *božje janje*. Фразеологізм, що походить від перших слів католицької молитви „Agnus dei“ і в сучасному контексті використовується для позначення безвольних, нерозумних людей (Коваль 1975: 10). Також у хорватській мові існує схожий фразеологізм *janje za klanje* (Jelaska 2014: 7), що носить таке ж значення, але має дещо іншу структуру. Українською цей вираз можна було б перекласти як *ягня на забій*.
2. Фразеологізми, що походять від міфологічних та історичних осіб або подій. Наприклад, укр. *троянський кінь*, хорв. *trojanski konj*; укр. *левове серце*, хорв. *lavljeg srca*.
3. Фразеологізми, що походять від крилатих висловів відомих людей. До таких можна віднести, наприклад, будь-який з крилатих висловів античних філософів.

Натомість фразеологізми з анімалістичним компонентом не є легким завданням навіть для кваліфікованих перекладачів. Це спричинене тим, що тварини, які є частиною фразеології в одній культурі, можуть не мати такої ж ролі в іншій. Наприклад, певні тварини можуть мати позитивні або негативні асоціації, що ускладнює прямий переклад. У багатьох мовах світу, зокрема в хорватській та українській, деякі тварини символізують певні характеристики або риси. Якщо у хорватській мові є фраза, яка порівнює якусь рису людини з поведінкою конкретної тварини, то в іншій культурі ці асоціації можуть бути зовсім іншими. Наприклад, *осел* у хорватській культурі асоціюється переважно з негативними рисами: впертістю, дурістю, незнанням тощо, тоді як в

культурах народів Малої Азії та Північної Африки ця тварина високо цінується людьми через свою працьовитість (Hansen-Kokorus 1997: 128).

Через певну спорідненість, хорватська та українська мови мають фразеологізми, що є однаковими за значенням, схожими за структурою, а іноді і є прямими відповідниками. Проте є і такі фразеологізми, що прямого еквівалента не мають, через що перекладачеві доводиться або перекладати фразеологізмом, що має іншу структуру (в якому згадується інший зоонім), але таке ж значення, або перекладати з поясненнями, якщо знайти такий відповідник не вдалося.

Таким чином, проблема перекладу фразеологізмів з анімалістичним компонентом є складною та багатогранною, оскільки вона вимагає врахування не лише мовних, але й культурних відмінностей між різними народами. Серед основних труднощів при перекладі фразеологізмів з анімалістичними компонентами варто виокремити національно-культурну специфіку та різні асоціації, які певні тварини викликають у кожній культурі. Це особливо важливо при перекладі з мови на мову, де асоціації з конкретними тваринами можуть бути зовсім іншими, що ускладнює пошук прямих відповідників.

Незважаючи на схожість між хорватською та українською мовами, що дозволяє знайти багато спільних фразеологізмів, в окремих випадках перекладачеві доводиться знаходити альтернативні рішення, використовуючи перефразування або адаптовані вирази, які зберігають зміст, але можуть мати іншу структуру чи містити інший зоонім.

Оскільки хорватська та українська мови належать до однієї мовної групи – слов'янської – окремі фразеологізми у обох мовах мають схожу структуру, проте компоненти можуть відрізнятися. Хорватська науковиця Желька Фінк Арсовскі у своїй праці „Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema“ наводить декілька прикладів такої відмінності (Фінк Арсовскі 2006: 32). Наприклад, гіперболізований компонент на позначення старості відрізняється у

фразеологізмах багатьох слов'янських мов. В українській вживають вираз *старий як (білий / божий) світ*; у хорватській – *star kao Biblija (старий як біблія)*, в чеській *starý jako Abrahám (старий як Авраам)*; в польській – *stary jak mumia egipska (старий як єгипетська мумія)*. Нерідко такі складнощі трапляються при перекладі фразеологізмів з анімалістичним компонентом. Наприклад, якщо брати категорію старості, в хорватській мові існує вираз *stari lisac* зі значенням *стара та досвідчена людина*, який українською мовою можна перекласти його прямим відповідником *старий лис*. Проте при перекладі фразеологізмів можлива варіативність, на яку часто впливає контекст висловлювання. Зокрема, вираз *stari lisac* можна перекласти як *стріляний горобець*. Цей вираз хоч і не існує в хорватській мові, але за допомогою нього можна зробити логічний акцент на характеристиці досвіду людини.

Через історичні, культурні та географічні чинники уявлення слов'янських народів про деяких тварин різняться. Так, наприклад, для позначення люті у фразеологізмах південнослов'янських народів використовується образ рисі – хорв. *bijesan kao ris (злий, лютий як рись)*, в той час східні та західні слов'яни більше використовують образи тварин, поширених на їхній території – вовк, собака, ведмідь тощо.

Проте уявлення про деяких тварин може бути і схожим. Наприклад, вирази *злий / здоровий як бик; голодний як вовк; п'яний / брудний наче свиня* існують у всіх слов'янських мовах.

Також існують випадки, коли окремі фразеологізми є унікальними для певного народу. Наприклад, у багатьох слов'янських мовах працьовитість характеризує образ бджоли чи мурахи, тоді як лише хорватська мова має вирази *marljiv kao crv (працьовитий як черв'як)*.

Таким чином, проблема перекладу фразеологізмів з анімалістичними компонентами є складною та багатогранною частиною перекладацької

практики, що вимагає глибокого розуміння не тільки мовних, а й культурних, історичних та соціальних контекстів. Тварини, що є частиною фразеології в одній культурі, можуть мати зовсім інші асоціації в іншій, що ускладнює переклад. Тому перекладач має враховувати, як певні тварини символізують різні характеристики чи риси, залежно від культури, та шукати відповідники, які зберігають не лише лексичне значення, але й емоційну забарвленість оригіналу. Крім того, важливим є збереження метафоричної форми фразеологізмів, адже їх буквальный переклад часто неможливий, через що перекладач може використовувати описовий або перефразований спосіб перекладу. У випадках, коли прямий відповідник відсутній, важливо адаптувати вираз до контексту, щоб зберегти зміст і стиль оригіналу. Переклад фразеологізмів із зоонімами вимагає творчого підходу, де важливо не лише дотримуватись лексичної точності, але й враховувати культурні відмінності між мовами. У разі, якщо перекладач не може знайти прямий еквівалент, він має обирати стратегію, яка найкраще передає загальне значення, емоційну інтенцію та контекст оригіналу, що допомагає зберегти цілісність та точність передачі фрази з однієї мови на іншу.

1.6. Фразеологізми зоосемного типу як засіб мовної репрезентації культурних стереотипів

Світогляд, закріплений у мові певної нації, формується як результат взаємодії мовної свідомості спільноти, навколишньої дійсності та мовної системи. Зоосфера, як окрема частина об'єктивного світу, слугує потужним джерелом формування вторинної, образно-символічної картини світу. Людське мислення за своєю сутністю є антропоцентричним, створює типові уявлення, у яких тваринні назви нерідко виступають вихідним матеріалом (Голубовська 2004: 37).

Використання образів тварин є одним із продуктивних шляхів формування фразеологічних одиниць, що передають внутрішні риси людини. Основна ідея такого мовного явища полягає в доборі влучного символу, який

би точно передавав особливості поведінки, темпераменту чи звичок особи. У мовознавстві подібні мовні конструкції, де тваринні назви служать для окреслення людських якостей, називають зооморфізмами (Міхєєва 2017: 19).

Варто зазначити, що у фразеологізмах зазвичай закріплюються саме ті образи тварин, які асоціюються з культурно-етнічними стереотипами, відтворюють характерні риси менталітету та цінності, що свідчить про особливості образного мислення різних народів світу. Зоосемні одиниці нерідко функціонують у фразеологічних зрощеннях, ідіомах, приказках як метафори з метою позначення людських характеристик (Коваленко 2013: 33).

Фразеологізми, до складу яких входять назви тварин, виконують важливу роль у вираженні людських емоцій, внутрішніх переживань і оцінних суджень, водночас формуючи у свідомості носіїв мови певну ціннісну модель світу, що відображає етичні та естетичні уявлення конкретної мовної спільноти. Їх значення виходить за межі простої номінації, доповнюючись характеристичною семою, яка ускладнює структуру мовної одиниці, надаючи їй нових якісних відтінків. Примітно, що ці якісні ознаки рідко відображають реальні властивості самої тварини, а натомість є результатом символічного сприйняття, закріпленого в колективній мовній свідомості (Селіванова 2004: 255).

У фразеологізмах нерідко трапляються назви тварин, з якими людина історично перебувала в тісному щоденному контакті — переважно це свійські та домашні тварини. Їх активна присутність у фразеології, зокрема і в українській, пояснюється тісним зв'язком із традиційним способом життя, умовами довкілля, веденням господарства та культурно-побутовими особливостями народу (Антонюк 2022: 13).

У межах цієї символіко-мовної взаємодії особливу роль відіграють фразеологізми, які не лише відображають типові стереотипи, а й виконують

низку комунікативних функцій. Можна виділити декілька таких функцій (Руда 2020: 17):

1. Номінативна функція, яка полягає в здатності позначати різні властивості предметів і явищ. Через це фразеологізми використовуються для точного та образного опису реальності, уникаючи повторів.
2. Емоційно-експресивна функція, яка передбачає вираження почуттів та емоцій. Фразеологізми надають висловлюванню додаткового емоційного забарвлення і стилістичної виразності.
3. Оцінна функція, яка дозволяє мовцеві висловити власне ставлення до об'єкта або явища, формуючи позитивну, негативну чи нейтральну оцінку.
4. Функція портретної характеристики, яка спрямована на створення уявлення про зовнішність особи, передаючи як об'єктивні риси, так і суб'єктивне сприйняття.
5. Функція відтворення внутрішнього стану, яка відображає психоемоційний стан мовця або персонажа, передаючи його почуття, настрої та переживання.
6. Прагматична функція, яка реалізується через вплив на адресата, що досягається завдяки емоційно-експресивному характеру фразеологізмів та їх здатності узагальнювати значення.

Таким чином, фразеологічна система мови розглядається як сукупність засобів вторинного, образного й оцінно-характеризуючого найменування, що функціонують поряд із основною лексичною системою. Такі одиниці зазвичай виконують образно-номінативну та характеризуючу функції у процесі комунікації, надаючи висловлюванням емоційності, експресивності та культурної специфіки (Дем'яненко 2010: 51).

Отже, фразеологізми зоосемного типу є важливим засобом мовної репрезентації культурних стереотипів і ціннісних уявлень, характерних для конкретної мовної спільноти. Завдяки образам тварин, які втілюють

символічне сприйняття людських рис, поведінки та емоцій, мова отримує додаткову експресивність і стилістичне забарвлення. Такі фразеологізми не лише відображають світогляд народу, сформований у тісному зв'язку з побутом і навколишнім середовищем, а й виконують низку комунікативних функцій — від номінативної до прагматичної, а також виступають не просто мовними одиницями, а цілісними культурно-смысловими конструкціями, що забезпечують багатогранне вираження думок, емоцій і оцінок у межах конкретної лінгвокультурної традиції.

Висновки до розділу I

Фразеологія як лінгвістична наука в українській та хорватській мовознавчих традиціях посідає важливе місце у вивченні мовної системи, оскільки досліджує стійкі словесні комплекси, що функціонують як цілісні мовні одиниці. Попри відмінності у термінології та класифікаціях, українські та хорватські науковці здебільшого одностайні в окресленні ключових ознак фразеологізмів: ідіоматичність, відтворюваність, сталість структури та семантична цілісність.

Культурно-історичний вимір фразеології засвідчує тісний зв'язок між мовою та ментальністю народу. Національні фразеологізми відображають світогляд, історичний досвід, побутові уявлення та моральні цінності, що склалися в конкретному мовному середовищі. Фразеологізми стають засобом збереження культурної пам'яті та національної ідентичності.

Порівняльні фразеологізми становлять окрему підкатегорію сталих виразів, утворених на основі порівняльної моделі, де використовуються образні конструкції з високим емоційним забарвленням. І в українській, і в хорватській лінгвістичній традиціях виділяються подібні структурні типи таких фразеологізмів.

Окрім лінгвокультурної цінності, порівняльні фразеологізми з анімалістичним компонентом створюють чимало труднощів у процесі

перекладу, зумовлених національно-специфічною образністю, емоційною насиченістю та символічними асоціаціями, закріпленими в колективній мовній свідомості. Буквальний переклад таких одиниць часто не передає їх справжнього змісту, що вимагає від перекладача глибокого розуміння функціонального навантаження фразеологізму в мові-джерелі.

Фразеологізми з зоокомпонентом зазвичай виконують кілька важливих функцій — номінативну, оцінну, емоційно-експресивну, прагматичну тощо – і тому мають бути відтворені у мові перекладу з урахуванням цих функцій, а не лише лексичного складу. Здатність таких виразів одночасно називати, оцінювати та впливати на емоційне сприйняття робить їх переклад особливо чутливим до контексту і культурної адекватності.

РОЗДІЛ II. Семантика хорватських анімалістичних фразеологізмів з порівняльним компонентом у порівнянні з українськими фразеологізмами

2.1. Ссавці

2.1.1. Парнокопитні

Ljut / bijesan kao bik (досл. злий / розлючений як бик). У хорватській мові бик передає характеристику люті. У південноєвропейській культурі ця тварина асоціюється насамперед з коридою, а її великі розміри вказують на значну небезпеку, яку вона несе для людини. Від цих уявлень утворений ще один хорватський фразеологізм *biti kao (razjarenomu) biku crvena krpa* (досл. бути як червона ганчірка для розлюченого бика). В українській мовній традиції характеристику розлюченості передають через собаку (напр. *злий як собака*), що злиться, коли бачить незнайомця на своїй території, а символом постійного подразнення може бути, наприклад, *кістка в горлі*, хоча і *червона ганчірка* є зрозумілим для українців виразом. В хорватській мові злість також передається через образ собаки – *ljut / bijesan kao pas*, або через образ тигра – *ljut / bijesan kao tigar*.

Jak kao bik / bizon / bivol / vol (досл. сильний як бик / бізон / буйвіл / віл). В обох мовах для характеристики потужної фізичної сили людини використовуються великі, могутні тварини. Тому такі фразеологізми мають прямі відповідники в українській мові і можуть перекладатися. Характеристику фізичної сили в обох мовах можна передати не лише через парнокопитних, а й через, наприклад, горилу чи ведмедя – *jak kao gorila / medvjed*.

Варто додати, що в українській мовній традиції образ бика асоціюється насамперед із фізичною силою, тоді як віл уособлює наполегливу та витривалу працю. Обидва ці зооніми символізують силу, однак кожен з них підкреслює різні її аспекти: бик – як прояв м'язової потужності, а віл – як уособлення

працелюбності та стійкості. Ці образи належать до одного смислового поля, що охоплює уявлення про працю й протилежне їй ледарство (Руснак 2010: 151).

Izmlatiti koga kao vola u kupusu (досл. *відлупцювати як вола в капусті*). Цей вираз у хорватській мові означає сильно побити когось, завдати жорстокого фізичного покарання. Образ вола в капусті натякає на ситуацію, коли його б'ють за те, що він їсть те, що не слід. В українській мові існують аналогічні фразеологізми *віддухонелити як сидорову козу, відлупцювати як грушу, молотити як жито*.

Zaljubiti se kao telac (zaljubljen kao telac) (досл. *закохатися як теля / закоханий як теля*). В обох мовах образ теляти символізує наївність і беззахисність. Хорватський варіант підкреслює, що закохана людина поводиться мрійливо, нероздумливо, ніби дурне теля. В українській варіації схоже значення має вираз *дивиться як теля на нові ворота*, що означає нерозуміння або розгубленість, яке може бути пов'язане в тому числі і з закоханістю. Проте цей варіант не повністю передає значення хорватського фразеологізму, адже він залежить від певного контексту. Прямим відповідником можна назвати вираз *закоханий по самі вуха*, проте при цьому втрачається як порівняльний, так і аніمالістичний компонент. В хорватській мові також існує схожий вираз ***zaljubljen kao konj*** (досл. *закоханий як кінь*), адже кінь асоціюється з пристрасністю та сильною емоційністю, коли справа стосується інстинктів, або ***zaljubljeni kao golupčići*** (досл. *закохані як голуб'ята*), бо голуби вважаються символом любові та вірності, оскільки вони вибирають пару на все життя.

Krotak kao janje (досл. *лагідний як ягня*). Ягня традиційно асоціюється з покірністю, миролюбністю та лагідністю. В українській мовній картині світу, як і в хорватській, ягня або овечка передають спокійну, слухняну натуру людини, яка не чинить опору.

Pisati kao krava repom (досл. *писати як корова хвостом*). Цей фразеологізм має однакову структуру в обох мовах і використовується для позначення неохайного, нерозбірливого почерку. В хорватській версії використовується образ корови, що хаотично рухає хвостом, а в українською мовою кажуть *пише як курка лапою*, що вказує на характеристику курки залишати нерівні сліди, які нагадують неохайний почерк.

Ležati kao krava (досл. *лежати як корова*). Цей хорватський вираз наголошує на непорушності й важкості пози, подібно до корови, яка довго лежить на одному місці. В українській мові використовуються образи неживих чи важких предметів (напр. *лежить як колода*, *лежить як мішок картоплі*), що передають ідею масивності й нерухомості, а також образ ведмедя, що відомий як тварина, яка має звичку лягати у зимню сплячку і, таким чином, довгий час проводити в одному місці.

Отже, фразеологізми, пов'язані з парнокопитними тваринами, відображають як загальні культурні уявлення, так і специфічні особливості національних мовних картин світу. В хорватській і українській мовах образи бика, вола, буйвола й бізона символізують силу, що збігається в обох мовах і забезпечує прямий переклад відповідних фразеологізмів. Водночас, деякі порівняння розлученості мають національну специфіку: якщо в хорватській мові цю характеристику пов'язують із биком через традицію кориди, то в українській мові злість частіше передають через образ собаки. Аналіз також показав, що деякі вирази, наприклад ті, що пов'язані з любов'ю, можуть мати різне семантичне навантаження. Анімалістичні компоненти не завжди збігаються, що ускладнює їхній буквальний переклад. Загалом, спільність значної частини фразеологізмів, пов'язаних із парнокопитними, зумовлена подібним ставленням людей до цих тварин у сільськогосподарській та побутовій сферах.

2.1.2. Конеподібні

Imati želudac kao konj (досл. *мати шлунок як у коня*). Цей фразеологізм означає здатність багато їсти й добре переносити важку їжу. Кінь – це велика травоїдна тварина, що може споживати значні обсяги їжі. В українській мові образ коня для цього значення не використовується, але існують аналогічні вислови з іншими тваринами – наприклад, *вовчий апетит*, що підкреслює ненажерливість.

Ljubomoran kao konj (досл. *зздрісний як кінь*). У хорватській мові кінь також асоціюється з власницькими інстинктами. В українській мові більш звичним у цьому контексті є образ собаки, який охороняє свою територію та господаря. Такий фразеологізм існує і в хорватській мові – ***ljubomoran kao pseto*** (досл. *ревнивий як пес*). Інколи в українській мові використовується образ змії, що передає підступність заздрості (*зздрісний як змія*).

Glup kao kenjac / magarac (досл. *дурний як віслюк*). У хорватській мові віслюк символізує обмеженість і впертість, що робить його класичним образом для опису дурості. В українській мові найчастіше використовуються вирази *дурний як пень*, *тупий як пробка* (без анімалістичного компоненту) або *дурний як баран*, що вказує на схильність барана сліпо слідувати за іншими. В цьому контексті існує також вираз ***glup kao majmun*** (досл. *дурний як мавпа*). І хоча мавпа насправді не є дурною твариною, якщо порівнювати її з деякими іншими видами. Можливо, в цьому випадку такі думки в людей викликає теорія еволюції, в якому мавпа знаходиться на початку ланцюжку розвитку, а людина – в кінці, як найрозумніша істота.

Tvrdoglav / uporan kao magarac (досл. *впертий як віслюк*). Фразеологізм виник на основі того, що ця тварина відома тим, що може стояти на місці й не зрушити з нього, якщо не захоче. В українській мові існує як прямий відповідник, так і схожий вираз *упертий як баран*, оскільки баран відомий своєю схильністю йти «напролом».

Teglitī kao marva (досл. *тягнути як худоба*). Цей фразеологізм стосується усієї худоби, яка символізує важку працю. В українській мові для цього використовуються конкретні тварини, що здатні виконувати важку роботу (працю в полі тощо): *пахати як кінь, гнути спину як віл*.

Таким чином, фразеологізми, пов'язані з конем та віслюком, відображають як загальні риси, притаманні цим тваринам, так і культурні особливості їхнього сприйняття в хорватській та українській мовах. У хорватській традиції кінь асоціюється не лише із силою та витривалістю, а й із ревностями, що не є характерним для української фразеології. Водночас упертість найчастіше приписують віслюку, що є спільною рисою для обох мов, хоча в українській мові також поширений вираз *упертий як баран*. Деякі образи, наприклад, дурість, можуть передаватися через різні тварини: у хорватській мові це віслюк, тоді як в українській конкуренцію йому складає баран. Окремі фразеологізми, такі як *мати шлунок як у коня*, не мають точного відповідника в українській мові, але можуть бути передані іншими образами, наприклад, через вовка. Загалом, аналіз показує, що хоча значення більшості висловів є подібним, тваринні асоціації можуть суттєво відрізнитися залежно від мовної картини світу.

2.1.3. Свинові

Najesti se kao prasac (досл. *наїстися як поросся*). У хорватській мові поросся символізує ненажерливість і схильність до надмірного споживання їжі. В українській мові використовується аналогічний образ свині (або кабана), яка теж асоціюється з безконтрольним поїданням їжі – *наївся як кабан / свиня*.

Debela kao krmača / prasića (досл. *товста як свиноматка / свиня*). В обох мовах грубе порівняння людини із свиноматкою або кабаном відображає стереотипне уявлення про надмірну вагу. В українській мові також використовуються інші образи – наприклад, *бочка*, що підкреслює об'ємність, або ж *корова*.

Pijan kao svinja / krmak (досл. *п'яний як свиня / кабан*). Як вже зазначено, свиня та кабан традиційно асоціюються з неохайністю та надмірним споживанням їжі й алкоголю, як в хорватській, так і в українській мовній картині світу, через що цей фразеологізм має прямий відповідник. В хорватській мові також існують вирази ***pijan kao konj / deva*** (досл. *п'яний як кінь / верблюд*), що не використовуються в українській мові, адже ці тварини не несуть такої асоціації. Образ верблюда здається дещо несподіваним, оскільки ця тварина, навпаки, довго витримує без води. Проте в даному випадку образи коня та верблюда використані через характерну здатність цих тварин випити велику кількість рідини за один раз (Kovačević 2014).

Pristaje kao krmači sedlo (досл. *пасує як свині сідло*). У хорватській мові використовується образ свиноматки, для якої сідло є абсолютно неприродною річчю. В українській мові найпоширеніший варіант – *як корові сідло*, який передає таку ж ідею невідповідності. Також існує варіант *як зайцеві бубон*, що підкреслює не лише невідповідність, а й додає елемент комічності.

Spavati kao krmak (досл. *спати як кабан*). У хорватській мові кабан символізує глибокий, безтурботний сон. В українській мові аналогічну ідею передає вираз *спати як ведмідь*, що існує і в хорватській мові – ***spavati kao medvjed***, оскільки ця тварина відома своїм зимовим сном. Також існують варіанти без анімалістичного компонента *спати як убитий* та *спати без задніх ніг*, що також підкреслюють міцність сну і безпробудність. В хорватській мові характеристику тривалого сну передає і образ хом'яка – ***spavati kao hrčak*** (досл. *спати як хом'як*).

Підсумовуючи, можемо визначити, що фразеологізми, пов'язані зі свинями, у хорватській та українській мовах мають подібне значення й відображають схожі уявлення про цю тварину. В обох мовах свиня символізує ненажерливість, неохайність, грубість і схильність до надмірностей, що дозволяє здійснювати майже дослівний переклад таких виразів. Хоча більшість порівнянь зі свинями є взаємозамінними, у деяких випадках в українській мові

використовуються інші образи – наприклад, замість свині для позначення повноти може використовуватися образ корови, а для передачі невідповідності – заєць із бубном. Цікаво, що деякі тварини, які в хорватській мові асоціюються з пияцтвом (кінь, верблюд), не мають подібних конотацій в українській. Це підтверджує, що хоча загальна символіка свиней як уособлення фізіологічних надмірностей є спільною для обох мов, окремі нюанси можуть відрізнятися відповідно до мовної традиції та культурного контексту.

2.1.4. Наземні хребетні

Držati (nešto) kao pas ježa (досл. *тримати (щось) як пес їжака*). Образ пса, який тримає їжака, символізує ситуацію, коли людина має щось дуже незручне або болюче, але не хоче це відпускати. В українській мові немає точного аналога, але є загальні вирази про впертість і небажання відмовитися від чогось, навіть якщо це шкодить. Наприклад, *як пес на сіні* (у контексті невиправданого володіння), *хапатися як рак за камінь*.

Brinuti se kao pas za petu nogu (досл. *турбуватися як пес про п'яту ногу*). Цей вислів уживають, коли говорять про повну байдужість до чогось. Собака має чотири ноги, і п'ята була б йому зайвою, тому цей образ підкреслює марність або непотрібність турботи. У хорватській мові вираз має іронічний або саркастичний відтінок, вказуючи на те, що комусь байдуже. В українській мові аналогами є: *хвилюється як кіт за холодну воду, дбає як за торішній сніг*.

Vući se (lutati) kao gluha kuja (досл. *тягнутися (вештатися) як глуха сука*). У хорватській мові цей фразеологізм зображує тварину, яка безцільно блукає. В українській є схожі вирази із собаками, наприклад, *волочитися як прибудний пес* (підкреслює бездомність і відсутність мети) або *ходити як неприкаяний* (емоційно нейтральніше, без анімалістичного компоненту). У хорватській мові існує і аналогічний фразеологізм з образом кішки – *vući se kao prebijena mačka* (досл. *тягнутися наче підбита кішка*).

Raditi kao pas (досл. *працювати як пес*). Образ собаки в хорватській мові передає важку та виснажливу роботу. В українській мові у таких контекстах частіше використовуються кінь чи віл, оскільки ці тварини традиційно тягнуть плуг і виконують сільськогосподарську працю. Вислів *пахати як кінь* має аналогічне значення і передає ідею фізичного та морального виснаження від роботи. У хорватській мові в цьому контексті також вживається вираз ***raditi kao crv u kamenu***, що буквально означає працювати так, як черв'як, що проробляє собі хід у камені, тобто дуже старанно, наполегливо і часто в складних умовах, або ***raditi kao krtica*** (досл. *працювати як кріт*), що підкреслює роботу, яка відбувається приховано, без видимого результату відразу, але вона також важлива та наполеглива.

Загалом, образ собаки у фразеологіях слов'янських мов нерідко є носієм негативних характеристик (Айдачич 2015: 86) – злість, голод, загубленість тощо. У переносному вживанні лексема *собака* набуває негативного відтінку: відбувається метафоричне перенесення властивостей тварини на людину. Слово *пес* у такому значенні часто вказує на особу, чия поведінка або дії викликають осуд і вважаються негідними, хоча в сучасному світі собака, як тварина, давно стала домашнім улюбленцем людини, не рідко асоціюючись з вірністю, відданістю хазяїну.

Biti kao pas i mačka (досл. *бути як пес і кішка*). Образ постійної ворожнечі між котами та собаками є універсальним для обох мов. В українській мові існує прямиий відповідник *жити як кіт із собакою*, який означає постійні конфлікти й сварки. Також при перекладі може бути використаний вислів *гризтися як пси*, що також підкреслює сварливість.

Frktati kao mačka (досл. *фиркати як кішка*). Кішка, яка фиркає або шипить, є символом невдоволення чи загрози. В українській мові також використовується аналогічний вираз *шипіти як кішка*, хоча можна зустріти й інші варіанти з образами тварин. Якщо йдеться не лише про агресію, а й про

надмірне обурення або образу, то в українській мові інколи використовують вираз *надиматися як індик*, що передає емоційну напругу та невдоволення.

Žustar kao mačka (досл. *спритний як кішка*). Кішки відомі своєю швидкістю, реакцією та гнучкістю, тому цей вираз у хорватській мові використовується для опису жвавих, моторних або рішучих людей. В українській мові аналогом є *спритний як кішка* або *прудкий як кіт*. Проте в залежності від контексту можуть бути варіанти: якщо підкреслюється не лише швидкість, а й вміння ухилятися, можна сказати *верткий як вуж*.

Варто зазначити, що образ kota або кішки у фразеології зазвичай наділений позитивними характеристиками, що показує прихильність людини до цієї тварини (Конторчук 2002). Цю тезу можуть підтвердити дослідники українського фольклору. Зокрема, кіт належать до групи тварин, на які найчастіше перетворюється людина у казках, а також є частими супутниками головних героїв українських казок, допомагаючи їм виконати певні завдання (Мусіхіна 2013: 168). У казках кіт часто відіграє роль хитрого, але не повністю негативного персонажа, який, хоча й іноді служить злим силам, часто проявляє риси захисника та стратегічного мислителя. Образ kota є багатограним і включає багато рис, але його основною характеристикою є хитрість. Кіт здатен продумати кожен крок, передбачити вчинки інших і діяти так, щоб максимізувати власну вигоду. Він виявляє неабияку рішучість і завжди завершує розпочате. Нерідко образ kota асоціюється з окремими рисами ментальності українського народу (Походенко 2012: 115).

Gladan kao vuk / jesti kao vuk (досл. *голодний як вовк / їсти як вовк*). Вовки можуть довго терпіти голод, але коли здобувають їжу, їдять багато і швидко. Тому ці вирази у хорватській мові означають сильний голод або ненажерливість. В українській мові є аналогічні фрази *голодний як вовк* або *їсти як вовк*.

Hladan kao zmija (досл. *холодний як змія*). Змія – традиційний символ холоднокривності та беземоційності. У хорватській мові цей вираз означає людину, яка не проявляє емоцій або поводить себе жорстко. В українській мові існує прямий аналог – *холодний як змія*, можна також почути вираз *холодний як лід*. Якщо наголошується на байдужості, можна також сказати *черствий як камінь*.

Lukav kao lisac (досл. *хитрий як лис*). Лис у фольклорі багатьох народів асоціюється з хитрістю, маніпуляцією та вмінням виходити зі складних ситуацій. В хорватській мові цей фразеологізм означає людину, яка діє обережно, стратегічно, інколи нечесно. В українській мові існує аналогічний вислів *хитрий як лис*. Інколи також вживається *лукавий як лис*, якщо мається на увазі не лише розум, а й підступність. Якщо йдеться про особливо підступні наміри, можна сказати *крутиться як лис біля курника*.

Boriti se kao lav (lavica) / tigar (tigrica) (досл. *боротися як лев (левиця) / тигр (тигриця)*). У хорватській мові цей вираз означає сміливу, рішучу боротьбу. Леви та тигри символізують силу, хоробрість і непохитність. Вираз *боротися як левиця* особливо підкреслює материнську відданість у захисті своїх дітей. В українській мові прямі відповідники – *боротися як лев* або *стояти як тигр у бою*. Якщо мова про жінку, часто використовується *смілива як левиця* або *битися як розлючена тигриця*.

Živjeti kao crkveni miš (досл. *жити як церковна миша*). У хорватській мові цей вираз означає бідне, скромне або навіть злиденне життя. Образ «церковної миші» походить від уявлення, що в церкві немає їжі, тож миша, яка там живе, змушена виживати в голоді. В українській мові існує аналогічний вираз *бідний як церковна миша*, який вживається в тому ж значенні. Також можна вжити вираз без зооніма – *голий як бубон*.

Miran kao miš (досл. *тихий як миша*). Цей фразеологізм означає людину, яка поводить себе дуже тихо, непомітно, намагається не привертати уваги або

боїться щось сказати. Образ миші асоціюється з маленькою, несміливою істотою, яка ховається. В українській мові є прямий аналог – *тихий як миша*. Іноколи можна почути *тихий як тінь* або *мовчить як риба*, якщо підкреслюється небажання говорити.

Sakupljati kao hrčak (досл. *запасатися як хом'як*). У хорватській мові цей фразеологізм означає схильність накопичувати щось у великій кількості, часто навіть без реальної потреби. Хом'яки відомі тим, що носять їжу за щоками і роблять запаси. Людина, яка «запасається як хом'як», скуповує продукти, гроші або речі, часто із зайвим запасом. В українській мові є прямий відповідник *запасатися як хом'як*. Також використовуються схожі вирази: *ховати як сорока* – якщо мова про накопичення різних предметів, а не лише їжі, або *збирати як білка* – якщо акцент робиться на підготовці до зими чи важких часів. Цей вираз зазвичай вживається у жартівливому або критичному контексті, наприклад, коли люди скуповують товари в паніці або накопичують непотрібні речі.

Ružan kao majmun (досл. *бридкий як мавпа*). У хорватській мові цей фразеологізм використовується для опису дуже негарної людини. Образ мавпи тут пов'язаний із її гротескними рисами обличчя, асиметрією та загальною асоціацією з чимось далеким від людських стандартів краси. Цей вираз має зневажливий характер і часто використовується жартома або у грубій формі. В українській мові можна виділити прямий відповідник *бридкий як мавпа*, хоча вживання цього порівняння менш поширене. Частіше використовують вирази *страшний як ніч*, *гидкий як жаба*, *не вродився ні лицем, ні розумом* (якщо підкреслюється не лише зовнішність, а й розумова непривабливість людини).

Ponašati se kao slon u staklani (досл. *поводитися як слон у крамниці зі склом*). Цей фразеологізм потрапив у хорватську мову шляхом запозичення з іншої мови, але достеменно не відомо з якої саме, адже існує декілька теорій походження. Він означає грубу, незграбну або нетактовну поведінку, коли

людина діє невміло, створюючи безлад або завдаючи шкоди через свою необережність. Відомо, що схожий фразеологізм існує в понад 30-ти мовах світу, а в деяких з них образ слона замінений на інших крупних тварин, які також асоціюються з незграбністю – коровою чи ведмедем (Kovačević 2019). Образ слона в крамниці зі склом яскраво передає уявлення про величезну тварину, яка випадково ламає все навколо через свою вагу та незграбність. В українській мові існує прямий аналог *як слон у посудній лавці*. Також є варіанти з іншими образами: *як ведмідь у вулику* або *як сокира в опері* (коли йдеться про людину, яка не вписується в певну ситуацію своєю поведінкою чи манерами).

Таким чином, фразеологізми, пов'язані з наземними хребетними, часто мають спільне значення в хорватській та українській мовах, що зумовлює наявність багатьох прямих відповідників. Образи собаки, kota, вовка, лиса та інших тварин широко використовуються для передачі різних характеристик: хитрості, спритності, працьовитості, байдужості, агресії чи боягузтва. Деякі вислови є абсолютно ідентичними, як-от *хитрий як лис* або *голодний як вовк*.

Водночас певні відмінності спостерігаються у виборі тварин для тих чи інших порівнянь: наприклад, у хорватській мові пес асоціюється з важкою працею, тоді як в українській для цього частіше використовується кінь або віл. Окремі вирази мають аналогічний зміст, але різну образність – наприклад, *як зайцеві бубон* у значенні невідповідності, тоді як у хорватській використовується порівняння зі свинею та сідлом.

Аналіз також показав, що деякі фразеологізми, як-от *поводитися як слон у крамниці зі склом*, є міжмовними запозиченнями, поширеними в багатьох мовах світу. Загалом, значна частина таких виразів відображає спільні для обох народів уявлення про тварин, їхні характеристики та поведінкові особливості.

2.2. Птахи

Čuditi se kao pura dreku (досл. *дивуватися як індик посліду*). Цей вираз використовується для позначення глибокого здивування, розгубленості або нерозуміння, коли хтось не знає, як реагувати на ситуацію. Його комічний ефект посилюється завдяки образу індика, який з незрозумілої причини витріщається на щось незначне або неприємне. Існує також варіант ***čuditi se (iščuđivati se) kao pile glisti*** (досл. *дивуватися як курча глисту*). Обидва фразеологізма виникли в достатньо давні часи, що ускладнює їхнє дослідження. Однією з теорій мотивації наведених виразів є те, що домашні птахи мають звичку клювати все, що знаходиться на землі, і часто плутають корм, який їм дають фермери з чимось іншим, що не призначене для вживання (Ковачевић 2020). В українській мові найпоширенішим висловом, що виражає розгубленість та нерозуміння, є *витріщатися як баран на нові ворота*. В хорватській мові є прямиий відповідник ***gledati kao tele u nova vrata*** (досл. *дивитись як теля на нові ворота*), проте частіше зустрічається варіант з «різнокольоровими воротами» – ***buljiti kao tele u šarena vrata***, що підсилює ефект здивування. Цей фразеологізм, скоріше за все, з'явився у хорватській мові шляхом запозичення з німецької мови. З біологічних досліджень відомо, що рогата худоба з родини бикових має дуже розвинений слух та нюх, проте досить слабкий зір (Brehm 1863: 53), через що цим тваринам важче щось роздивитись і вони мають витріщатися.

Kao pokisla kokoš (досл. *як мокра курка*). У хорватській мові цей вираз означає людину, яка виглядає жалюгідно, сумно, пригнічено або розгублено. Образ мокрої курки підкреслює неохайний, безпорадний вигляд після дощу. В українській мові є прямиий відповідник *як мокра курка*. Також існують вирази *ходити як мокра миша* або *як побитий пес*.

Sjediti kao kvočka na jajima (досл. *сидіти як квочка на яйцях*). У хорватській мові цей вираз означає людину, яка сидить довго, нерухомо або надмірно опікується чимось, охороняє щось. Образ квочки, що висиджує яйця,

символізує терпляче очікування або постійний контроль. В українській мові є аналогічні вирази *сидіти як квочка на яйцях* або *висиджувати як курка яйця*.

Šuvati kao kvočka piliće / paziti kao kvočka na piliće (досл. *берегти як квочка курчат, піклуватися як квочка про курчат*). У хорватській мові ці вирази означають надмірну турботу, опіку або постійну увагу до когось, як це робить квочка зі своїми курчатами. В українській мові є аналогічні вирази: *оберігати як курка курчат* та *опікуватися як квочка*. Існує також вираз *пильнувати як вовк овець*, проте він стосується скоріше уважного спостереження, ніж опіки.

Svađati se (prepirati se) kao čavke (досл. *сваритися як галки*). Цей вираз передає галасливу, метушливу сварку, коли люди голосно сперечаються або говорять водночас. Галки є гучними птахами, тому порівняння підкреслює шумність конфлікту. Українською мовою можна було б сказати *сваритися / гомоніти як сороки*. Також існує варіант *дзьобати одне одного як кури*, коли сварка дріб'язкова й тривала.

Ponavljati kao papiga / papagaj (досл. *повторювати як папуга*). Цей фразеологізм у хорватській мові, як і в українській, означає повторювання одних і тих самих слів без осмислення. Папуги відомі своєю здатністю відтворювати звуки, не розуміючи їхнього значення. В українській мові є прямий відповідник повторювати як *папуга*. Не використовуючи зоонім можна сказати *торочити одне і те ж*.

Sam kao čuk (досл. *самотній як сич*). Цей вираз означає повну самотність, коли людина залишається без компанії або відчувається покинутою. Образ сича, нічного птаха, що веде усамітнений спосіб життя, символізує ізольованість від людей. В українській мові є прямий аналог *самотній як сич*. Також використовується вираз *самотній як вовк у лісі*.

Zabiti/zabijati glavu u pijesak kao noj (досл. *ховати голову в пісок як страус*). Цей фразеологізм у хорватській мові означає уникнення проблем,

небажання дивитися правді у вічі, заперечення очевидного. Вираз походить від поширеного, хоча й помилкового уявлення, що страуси, налякавшись небезпеки, закопують голову в пісок. Насправді вони просто нахиляють голову до землі, маскуючись. В українській мові існує прямий відповідник *ховати голову в пісок*, який має те саме значення. Також існують варіанти без зооніма *заплющувати очі на проблему* та *вдавати, що нічого не сталося*. Варто зазначити, що останнім часом цей фразеологізм втрачає порівняльний компонент як *страус*, при чому це відбувається у багатьох європейських мовах (Kovačević 2014).

Živjeti kao golub na grani (досл. *жити як голуб на гілці*). Так кажуть про людину, яка веде нестабільне або безтурботне життя, не має постійного місця або певності у завтрашньому дні. Голуб, що сидить на гілці, може в будь-яку мить злетіти – саме ця непередбачуваність і тимчасовість лежить в основі значення виразу. У хорватському мовленні ця фраза іноді використовується з ноткою осуду, коли йдеться про когось, хто уникає відповідальності або веде легковажний спосіб життя. В українській мові існують подібні вислови: *жити як вітер у полі*, *жити одним днем*, *жити як перекотиполе*.

Gugutati kao golubovi (досл. *воркувати як голуби*). Цей вираз означає ніжну й лагідну розмову між двома людьми, найчастіше – між закоханими. Голуби видають характерне воркування, коли проявляють прихильність одне до одного, що й стало основою цього фразеологізму. У хорватській мові вживається для опису пар, які ніжно перешіптуються, не зважаючи на оточення. Вислів може мати як позитивне, так і злегка іронічне забарвлення, особливо якщо мова йде про пару, яка надто демонстративно висловлює свої почуття. Українські відповідники: *голубитися*, *щебетати як пташенята*.

Vrebat i (nadzirati) / bdjeti kao kobac (досл. *стежити / спостерігати як яструб*). Цей вираз означає пильне спостереження за кимось або чимось, очікування слушного моменту для дії. Образ яструба символізує гострий зір і здатність швидко реагувати. У природі цей птах непомітно стежить за

здобиччю, а потім стрімко атакує. У хорватській мові фраза може вживатися як у прямому значенні (уважно спостерігати), так і переносно – коли йдеться про контроль або нагляд. В українській мові існують подібні вислови *стежити як яструб*, *пильнувати як хижак*, *всліджувати жертву*.

Crn kao gavran (досл. *чорний як ворон*). Так кажуть про щось або когось надзвичайно чорного кольору. У багатьох культурах цей колір асоціюється з темрявою, містикою або навіть нещастям, а в епоху середньовіччя образ ворона часто пов'язували з відьмами. Вислів може вживатися як у нейтральному значенні (наприклад, про волосся), так і з відтінком негативних асоціацій. В українській мові існує прямий відповідник *чорний як ворон*, або більш вживані *чорний як смола*, *чорний як ніч* без зооніму.

Graknuti / graktati kao gavran (досл. *каркати як ворон*). Вираз означає різке, грубе або навіть неприємне виголошення чогось. Ворони видають різкий, гучний звук, що часто сприймається як зловісний або дратівливий. У хорватській мові цей фразеологізм може описувати різкий голос, гучний крик або невдоволене бурчання. В українській мові можна сказати *підняти твалт*, а вираз *каркати* в українській мові часто вживається у сенсі *наврочити*.

Kao vrana među golubovima (досл. *як ворона серед голубів*). Так кажуть про когось, хто вирізняється серед інших, виглядає не на своєму місці або відрізняється поведінкою чи зовнішністю. Образ ворони серед голубів передає відчуття чужорідності: ворони – більші, темніші й мають інші звички, ніж голуби. У хорватській мові вираз може натякати як на невідповідність середовищу, так і на відторгнення людини групою. В українській мові вживають вислови: *як біла ворона, не від світу цього*, *як чужий серед своїх*.

Kukati kao sinja kukavica (досл. *голосити як зозуля*). Фраза означає довге, сумне нарікання або безперервне скарження. Зозуля відома своїм характерним монотонним куванням, яке можна почути здалеку. Це стало символом постійного нарікання або сумного голосіння. В хорватській культурі вираз

може мати іронічний відтінок – наприклад, коли хтось безперервно скаржиться на життя. Українські відповідники: *голосити як зозуля, плакати як вдова, скиглити без кінця*.

Šaren kao djetlić (досл. *строкатий як дятел*). Цей вислів використовують для опису когось або чогось надто яскравого, строкатого, іноді навіть у негативному значенні. Дятел має яскраве оперення, що поєднує червоний, білий і чорний кольори, тому він став символом строкатості. В хорватській мові фраза може вживатися як у позитивному сенсі (яскравий, барвистий), так і з іронією (перебір із кольорами). В українській мові існують аналогічні вислови: *строкатий як дятел, різнобарвний як веселка*.

Bezobrazan kao vrabac (досл. *нахабний як горобець*). Цей фразеологізм використовується в хорватській мові для характеристики людини, яка поводить зухвало, безцеремонно й не зважає на соціальні або моральні норми. Образ горобця обраний не випадково: ця дрібна пташка в культурному сприйнятті асоціюється з надмірною активністю, галасливістю, вмінням виживати в будь-яких умовах і особливо — з настирливістю та сміливістю, яка межує з нахабністю. Така поведінка горобця, який не боїться наближатися до людей, вільно хазяйнує біля їжі чи на вулиці, стає підґрунтям для метафоричного перенесення цієї ознаки на людину. Вираз має переважно негативну конотацію, хоча може вживатися й з легкою іронією. В українській мові можуть вживатися варіанти *безсоромний як пес* або *лізе, як той горобець до хліба*, що мають подібне семантичне навантаження.

В українській культурній традиції горобець пов'язується зі шлюбною символікою, а також уособлює спритність, жвавність і навіть схильність до крадіжок. Однак поряд із цими рисами він має й негативне забарвлення: в народних уявленнях ця пташка асоціюється з лихими передвісниками — вважається, що коли горобець б'ється у вікно, це може свідчити про наближення смерті чи недобрих новин у родині. Крім того, саме горобця вважали винятком серед птахів, який не дотримується сакрального звичаю —

зокрема, є повір'я, що він порушує спокій Благовіщення, зводячи в цей день гніздо (Жайворонок 2006: 146).

Отже, фразеологізми, пов'язані з птахами, в хорватській та українській мовах мають багато спільного, що пояснюється однаковими характеристиками, приписаними цим тваринам у фольклорі та побуті. Образи індика, курки, голуба, ворона, зозулі, папуги та інших птахів використовуються для опису різних рис характеру, поведінкових особливостей або зовнішніх ознак людини. У багатьох випадках спостерігається повна відповідність між мовами, наприклад, у виразах *повторювати як папуга*, *голодний як вовк* або *самотній як сич*. Водночас, деякі фразеологізми мають культурні особливості: наприклад, у хорватській мові вживається порівняння з індиком для позначення здивування, тоді як в українській натомість використовують образ барана. Цікавою є також семантична багатозначність деяких виразів: наприклад, ворона може одночасно символізувати як чорний колір, так і соціальну відмінність (*як ворона серед голубів*). Загалом, аналіз показує, що птахи відіграють важливу роль у фразеології обох мов, відображаючи спостереження людей за природною поведінкою цих тварин і надаючи їм символічного значення.

2.3. Риби, морські тварини

Razjariti usta kao som (досл. *роззявити рота як сом*). Цей вислів уживають, коли говорять про людину, яка широко відкрила рот від подиву чи розгубленості. Сом має велику пащу, яка часто залишається розкритою, тому він став уособленням цього жесту. У хорватській мові фраза найчастіше має зневажливий відтінок і може натякати на наївність або неосвіченість. В українській мові подібні значення мають вислови *сидіти з роззявленим ротом* та *випріщати очі*.

Pocrvenjeti (zacrvenjeti se) kao rak (досл. *почервоніти як рак*). Цей фразеологізм означає, що людина сильно почервоніла – через збентеження,

сором чи перегрів. Раки під час варіння змінюють свій колір на насичено-червоний, тому вони стали метафорою різкого почервоніння обличчя. У хорватській мові цей вираз може передавати як нейтральне значення (почервоніння від спеки), так і іронічне (від сорому). В українській мові є прямий відповідник *червоний як рак* або *як варений рак*. Також аналогами є *червоний як буряк*, *як маків цвіт*.

Plivati kao dupin (досл. *плавати як дельфін*). Цей вислів характеризує людину, яка чудово плаває або комфортно почувається у воді. Дельфіни є природженими плавцями, швидкими й витривалими, тому вони стали символом водної спритності. В українській мові існує аналог: *плаває як риба у воді*. В хорватській мові також існує даний вираз – ***plivati kao riba*** (досл. *плавати як риба*).

Roniti kao dupin (досл. *пірнати як дельфін*). Вислів використовується для характеристики людини, яка майстерно занурюється у воду, легко та швидко пірнає. В українській мові аналогом може бути вираз *пірнає як качка*.

Puhati kao dupin (досл. *дихати як дельфін*). Цей вираз підкреслює здатність людини добре контролювати своє дихання під час плавання, занурення у воду. В українській мові відповідником може бути: *дихає рівно, як досвідчений плавець*. Таким чином, усі наведені фразеологізми з образом дельфіна базуються на фізичних здібностях дельфінів у воді – швидкості, вмінні пірнати й особливій техніці дихання.

Mijenjati boje kao hobotnica (досл. *змінювати кольори як восьминіг*). Цей вислів застосовують, коли говорять про людину, яка постійно змінює свої емоції, думки або поведінку, легко підлаштовуючись під обставини. Восьминоги володіють здатністю змінювати забарвлення для маскуванню чи вираження стану, що й стало основою для цього порівняння. У хорватській мові вислів може вживатися як у нейтральному сенсі (гнучкість), так і в

негативному (непостійність, хитрість). В українській мові аналогом є вираз *мінняється як хамелеон*.

Nijem kao riba (досл. *німий як риба*). Цей вираз використовують, коли говорять про когось, хто вперто мовчить або не хоче видавати жодної інформації. Риби не видають звуків, чутних для людини, тому вони стали образом абсолютного мовчання. В українській мові існує прямиий відповідник *німий як риба*.

Biti kao lešana riba (досл. *бути як варена риба*). Цей фразеологізм означає, що людина виглядає втомленою, виснаженою або зовсім позбавленою життєвої енергії. Варена риба має млявий, неприродний вигляд, що й дало підставу для цього порівняння. В українській мові відповідником є вираз *як варена курка*.

Potreban kao ribi voda (досл. *потрібний як рибі вода*). Цей вислів підкреслює крайню необхідність чогось для життя чи добробуту. Риба не може існувати без води, адже лише у воді вона має здатність дихати. Тому цей образ став метафорою для надзвичайно важливої речі або людини. У хорватській мові фраза використовується як у буквальному (про фізіологічні потреби), так і в емоційному сенсі (незамінна людина чи обставина). В українській мові можна вжити вислови *потрібний як повітря*, *необхідний як сонце*.

Svjež kao riba (досл. *свіжий як риба*). Цей вираз вказує на людину, яка виглядає бадьорою та сповненою сил. В українській мові зазвичай кажуть *свіжий як огірок*.

Zdrav kao riba (досл. *здоровий як риба*). Цей фразеологізм використовується для характеристики людини, яка відзначається відмінним здоров'ям і витривалістю. В українській мові існує аналог *здоровий як бик*. Таким чином, образ риби у хорватській мові ґрунтується на асоціаціях риби з рухливістю, життєвою силою та свіжістю.

Як бачимо, фразеологізми, пов'язані з рибами та морськими тваринами, у хорватській та українській мовах значною мірою збігаються за своїм значенням і мотивацією. У більшості випадків ці вирази базуються на фізичних особливостях водних мешканців: сом асоціюється з роззявленим ротом, рак – із почервонінням, риба – з мовчанням, а дельфін – із плаванням та пірнанням. Усе це дозволяє легко знаходити прямі відповідники між мовами, наприклад, *німий як риба*, *червоний як рак* або *потрібний як рибі вода*. Деякі вислови можуть мати різні образи, але однаковий зміст – наприклад, *свіжий як риба* в хорватській мові та *свіжий як огірок* в українській. Окремі вирази мають культурні відмінності: у хорватській мові восьминіг використовується для позначення мінливості, тоді як в українській для цього більше підходить хамелеон. Загалом, водні тварини виступають у фразеології обох мов як символи природної поведінки, що дозволяє створювати на їх основі влучні мовні образи.

2.4. Комахи та інші безхребетні

Dosadan kao crv / komarac / krpelj / muha / uš (досл. *надокучливий як черв'як / комар / кліщ / муха / воша*). Ці вислови використовують, коли говорять про людину, яка дуже набридлива, не дає спокою іншим своїми словами чи діями. Усі ці істоти асоціюються з докучливістю: комар дзижчить і кусає, кліщ впивається в шкіру, мухи теж надокучають дзижчанням, воші кусають, а черв'як може викликати дискомфорт через свій вигляд. У хорватській мові всі ці вирази використовують у негативному сенсі, вказуючи на дратівливу чи нав'язливу поведінку. В українській мові аналогами можуть бути: *надокучливий як муха*, *чіпляється як реп'ях*, *дістає як комар уночі*.

Previjati se kao crv (досл. *звиватися як черв'як*). Цей вислів уживають, коли говорять про людину, яка крутиться, звивається від болю або страху, намагаючись уникнути небезпеки чи дискомфорту. Черви мають м'яке, гнучке тіло й можуть легко вигинатися, що стало основою для порівняння. У хорватській мові вислів має переважно негативний відтінок і може вказувати

на слабкість або жалюгідний стан людини. В українській мові аналогами є: *звивається як вуж / змія* або *як риба на пательні*. Хорвати для також вживають у цьому значенні схожий вираз *izvijati se kao glista* (досл. *звиватися як глист*).

Mršav kao glista (досл. *худий як глист*). Цей фразеологізм використовують для характеристики дуже худої, виснаженої людини. Глисти за природою тонкі й витягнуті. В хорватській мові даний вираз має негативний відтінок і часто використовується жартівливо або зі співчуттям. В українській мові подібні значення мають вислови: *худий як тріска*, *сухий як скелет*, *зачахлий як осінній листок*. Також у цьому значенні хорвати можуть вжити вираз *mršav kao pas* (досл. *худий як пес*), адже худі собаки, переважно бездомні, асоціюються з нестачею їжі та сил.

Kao muha bez glave (досл. *як муха без голови*). Цей вислів використовують для опису людини, яка діє хаотично, без чіткого плану або розуміння ситуації. Обезголовлена муха ще деякий час хаотично літає або рухається, що й стало основою для цього порівняння. У хорватській мові фраза має виключно негативний відтінок і підкреслює безладність чи паніку. В українській мові аналогами можуть бути *бігати як очманілий* та *носитися як навіжений*.

Zaplesti se kao muha u paučinu (досл. *заплутатися як муха в павутині*). Цей вислів уживають, коли говорять про людину, яка опинилася в складній ситуації, з якої важко вибратися. Мухи, потрапляючи в павутину, беспорядно борсаються, стаючи легкою здобиччю для павука, що й стало символом безвиході. У хорватській мові вираз може мати як буквально значення (фізичне потрапляння в пастку), так і переносне (заплутаність у проблемах). В українській мові відповідниками є: *влипнути як муха в мед*, *потрапити в пастку як риба в сіті*.

Piti kao smuk (досл. *пити як вуж*). Цей вислів використовують для характеристики людини, яка вживає дуже багато алкоголю. Вужі здатні

поглинати їжу чи воду великими порціями через особливості будови їхнього тіла, що й стало основою для цього порівняння. У хорватській мові цей вислів має жартівливий або зневажливий відтінок, підкреслюючи надмірне пияцтво. В українській мові аналогами є: *пити як кінь, напиватися як свиня*.

Istrebljavati se kao žuti mravi (досл. *винищуватися як жовті мурахи*). Цей вислів використовують, коли говорять про масове знищення або виснажливу боротьбу, в якій одна сторона зазнає величезних втрат, переважно в контексті війни. Жовті мурахи – це вид комах, які часто стають жертвами отруєнь і санітарних чисток, що й стало основою для цього порівняння. У хорватській мові цей вираз має переважно негативний відтінок, підкреслюючи масштабні втрати. В українській мові існують аналогічні вирази *гинути як мухи* та *винищувати як сарану*.

Вище зазначені хорватські фразеологізми несуть переважно негативне емоційне забарвлення, що свідчить про негативне ставлення людини до комах та безхребетних. В українській фразеології цих тварин також асоціюють переважно з негативними властивостями та характеристиками. Серед усього виду, можна виділити лише образи бджоли, який вживається у позитивному контексті, адже бджола, з огляду на свої функції у природі, асоціюється з працьовитістю (Чирук 2008: 211).

З огляду на викладене, фразеологізми, пов'язані з комахами, в хорватській та українській мовах загалом мають схожі значення та емоційне забарвлення, оскільки вони ґрунтуються на спостереженнях за поведінкою цих дрібних істот. У більшості випадків комахи асоціюються з негативними рисами: надокучливістю (муха, комар, кліщ), хаотичністю (муха без голови), слабкістю (глист, черв'як) або масовістю та вразливістю (мурахи, мухи). Це забезпечує наявність численних прямих відповідників у двох мовах, наприклад, *надокучливий як муха, пити як вуж* або *винищувати як сарану*. Водночас деякі фразеологізми мають унікальні образи: наприклад, у хорватській мові поширене порівняння із жовтими мурахами, тоді як в

українській натомість використовують сарану. Також у хорватській мові більш поширене порівняння худорлявості з глистом, тоді як в українській частіше використовуються образи тріски чи скелета. Загалом, аналіз показує, що комахи слугують джерелом фразеологізмів, які відображають як універсальні уявлення про світ, так і певні національні мовні особливості.

Висновки до розділу II

Зіставлення анімалістичних фразеологізмів у хорватській та українській мовах засвідчує як високий рівень мовної близькості, так і суттєві культурні розбіжності у сприйнятті зооморфних образів. Незважаючи на численні паралелі у структуруванні фразеологічного матеріалу, обидві мови демонструють самобутній підхід до формування мовних образів, що відображає відмінні традиції, асоціативні поля та історичний досвід.

У дослідженні встановлено, що хоча багато зоофразем збігаються за змістом, вибір тварин для уособлення певних рис або поведінкових характеристик часто відрізняється. Такі розбіжності свідчать про вплив локальних уявлень, етнокультурного контексту та специфіки регіонального світобачення. У деяких випадках виявлено асиметрію у відповідниках, що зумовлює необхідність інтерпретаційних стратегій при перекладі.

Проведений аналіз дозволяє глибше зрозуміти мовну картину світу, зокрема, як носії хорватської та української мов сприймають і описують реальність через призму своїх мовних особливостей. Він дає можливість:

1. Порівняти культурні коди, виявляючи, як хорвати та українці використовують образи тварин для вираження емоцій, станів чи характеристик. Це дозволяє не лише побачити спільні риси, але й розпізнати відмінності в тому, як мова відображає унікальні культурні цінності та уявлення.
2. Зрозуміти національну специфіку фразеологізмів, зокрема в хорватській мові, де багато мовних виразів мають корені в традиціях, історії та

повсякденному житті. Це підкреслює, як національні особливості формують унікальні мовні образи, які нерідко мають відмінності від тих, що зустрічаються в українській мові.

3. Побачити спільність і відмінність мислення, адже хорватська та українська мови мають свої стійкі вирази та метафори, що відображають специфіку повсякденного досвіду кожного народу, в тому числі сільськогосподарського, що може мати спільні риси з іншими культурами, але також виокремлюватися національними особливостями сприйняття світу.
4. Полегшити процес перекладу та міжкультурної комунікації, оскільки вивчення хорватських фразеологізмів та їхніх аналогів в українській мові дозволяє перекладачам і комунікаторам точно передавати не тільки зміст, а й зберігати емоційне та стилістичне забарвлення, властиве кожній мові.
5. Поглибити знання про фольклорні й побутові уявлення, оскільки образи тварин, закріплені в хорватській мові, відображають народну мудрість, життєвий досвід і культурні традиції, що формувалися протягом століть. Це збагачує наше розуміння того, як хорвати та українці сприймають і описують навколишній світ через метафори, тісно пов'язані з їхнім щоденним життям і уявленнями.

Загалом результати аналізу підтверджують, що фразеологізми з тваринними компонентами слугують не лише засобом вираження змісту, а й механізмом передачі колективного досвіду, емоційної оцінки та мовного гумору. Вони функціонують як культурні маркери, що вказують на глибинні мовні й світоглядні відмінності навіть між близькоспорідненими мовами.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Фразеологія є важливою складовою мовної картини світу, що відображає історичний, культурний та соціальний досвід народу. Дослідження анімалістичних фразеологізмів хорватської мови (на тлі української мови) дозволило простежити як спільні риси, так і відмінності в мовних традиціях двох народів.

Аналіз виявив, що у своїй основі фразеологічний фонд обох мов має багато спільного, що пояснюється схожістю природного середовища, господарських занять і спостережень за тваринним світом. Значна частка проаналізованих хорватських фразеологізмів має прямі відповідники в українській мові, або схожі із вживанням іншого анімалістичного компонента.

Проте на рівні окремих фразеологізмів виявляються значущі відмінності, що зумовлені культурно-історичними чинниками, особливостями національної символіки та світосприйняття. Зокрема, вираз *rijan kao konj / deva* (досл. *п'яний як кінь / верблюд*) не є притаманним для української мови та без додаткового дослідження семантики вираз здається нелогічним. Деякі фразеологізми, як наприклад *čuditi se kao pura dreku* (досл. *дивуватися як індик посліду*), можуть мати прозору семантику для носіїв української мови, але не мати прямого відповідника. У деяких фразеологізмах для найбільш вдалої передачі сенсу виразу під час перекладу необхідно прибрати анімалістичний компонент. Наприклад, *spavati kao krmač* (досл. *спати як кабан*) – *спати як убитий*.

У хорватській та українській мовах анімалістичні фразеологізми відіграють важливу роль у мовленні, виконуючи не лише комунікативну функцію, а й передаючи яскраві образи, емоційне забарвлення та стилістичні нюанси. Найбільшу кількість фразеологізмів обидві мови запозичили з народних спостережень за поведінкою тварин, їхньою зовнішністю, характерними звичками та середовищем існування. Саме тому в багатьох

випадках спостерігається повний збіг значень і навіть мовних конструкцій, наприклад: *хитрий як лис, голодний як вовк, працювати як кінь, німий як риба* – ці вирази є майже ідентичними в обох мовах. Водночас у багатьох випадках фразеологічні одиниці, які описують однакові риси характеру чи поведінкові моделі, можуть мати різні тваринні образи. Наприклад, у хорватській мові для вираження ревнощів використовують *ljubomoran kao konj* (зздрісний як кінь), тоді як в українській частіше зустрічається *ревнивий як собака*.

Також простежується тенденція до використання різних порівнянь для одних і тих самих понять залежно від регіональних та історичних уявлень. Хорватська мова має специфічні фразеологізми, що відображають середземноморське середовище, наприклад, порівняння з восьминогом, дельфінами чи верблюдом, тоді як в українській мові більше представлені фразеологізми, пов'язані з кіньми, волами, вовками. Ці відмінності підкреслюють вплив географічного середовища та природи на мовну картину світу кожної з націй, де природні умови й культурні традиції формують специфічні уявлення та асоціації.

Ще одним важливим аспектом дослідження є різноманітність образів в анімалістичних фразеологізмах при однаковій семантиці. У хорватській мові спостерігається схильність до іронії та гумору у виразах із тваринами, наприклад: *pristaje kao krmači sedlo* (пасує як свині сідло), що вказує на невідповідність чогось комусь, тоді як в українській мові цей вислів зазвичай перекладається як *пасує як корові сідло* або *як зайцеві бубон*. Такі мовні конструкції підтверджують, що в обох мовах тварини можуть слугувати засобом для комічних та саркастичних порівнянь.

Окрему увагу приділена образам тварин, що символізують негативні риси. У багатьох мовах певні види тварин традиційно асоціюються з негативними якостями, наприклад, свиня – з неохайністю, вовк – з агресивністю, лис – із хитрістю. Однак у різних мовах можуть бути різні акценти. Наприклад, в українській мові негативні характеристики можуть

передаватися через образ барана (*дурний як баран*), тоді як у хорватській мові більше поширене порівняння з віслюком (*glup kao magarac*).

Фразеологізми, пов'язані з дрібними тваринами та комахами, також мають чимало спільного в обох мовах. Наприклад, надокучливість у хорватській мові передається через образ комара, кліща, мухи, що має свої відповідники в українській мові: *надокучливий як муха, чіпляється як реп'ях*. Водночас деякі вирази, наприклад *istrebljavati se kao žuti mravi* (*винищуватися як жовті мурахи*) у хорватській мові, не мають прямого відповідника в українській, де частіше використовують *винищувати як сарану*.

Окрему категорію становлять фразеологізми, що виражають слабкість, беззахисність або вразливість, наприклад, *zaljubljen kao tele* (*закоханий як теля*) в обох мовах означає наївність у почуттях, а *sjediti kao kvočka na jajima* (*сидіти як квочка на яйцях*) – надмірну турботу про щось. Спільною рисою для обох мов є використання риби для позначення мовчазності (*nijem kao riba – німий як риба*) та лисиці для характеристики хитрості (*lukav kao lisac – хитрий як лис*).

Таким чином, проведене дослідження доводить, що фразеологізми з анімалістичними компонентами відіграють значну роль у мовній картині світу як хорватської, так і української мов. Вони не лише відображають характерні риси тварин, а й несуть у собі культурні, історичні та етнографічні особливості. Аналіз показав, що більшість фразеологізмів мають безпосередні відповідники в обох мовах, що свідчить про спільність мовного світогляду. Водночас відмінності в конкретних тваринних образах демонструють унікальні риси мовних традицій двох народів, що сформувалися під впливом географічних, соціокультурних та історичних факторів.

Загалом, вивчення анімалістичних фразеологізмів є важливим для глибшого розуміння мовних процесів, оскільки вони розкривають спосіб мислення народу, його сприйняття навколишнього світу та систему цінностей.

Порівняльний аналіз таких фразеологізмів дозволяє простежити зв'язки між різними мовами, а також виявити специфіку кожної з них, що є важливим не лише для мовознавців, а й для перекладачів та культурологів.

Список використаної літератури

1. Айдачич Д., Непоп-Айдачич Л. Порівняльна сербсько-українська фразеологія: навч. посібник.. Київ : нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2015. 259 с.
2. Ајдачић Д., Непоп-Ајдачић Л. Поредбена српско-украјинска фразеологија. 1. изд. Београд : Алма, 2015. 242 с.
3. Антонюк Г. Д., Черниш Л. З. Компаративний аналіз фразеологізмів з анімалістичним компонентом в українській та німецькій мовах (перекладацький аспект). Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологія. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 16(84). С. 11–14.
4. Баран Я. А. Фразеологія: знакові величини : навч. посібник для студ. ф-тів інозем. мов. Вінниця : Нова книга, 2008. 256 с.
5. Баранник Н. О. Сутність та структурні особливості компаративних фразеологізмів сучасної української мови. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. 2014. № 10, т. 1.
6. Власенко М. В. Національно-культурна специфіка фразеологізмів. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Сер. : Філологія. Соціальні комунікації. 2016. Т. 27(66), № 1, ч. 2. С. 34–38.
7. Голубовська І. О. Свійські тварини як фрагмент національно-мовних картин світу. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2004. Вип. 9. С. 36–46.
8. Гурин І. І. Образне слово (постійні народні порівняння). Київ : Дніпро, 1966. 222 с.
9. Дем'яненко Н. Б. Семантична структура фразеологізмів з компонентом "птах" у польській, українській та російських мовах. Компаративні

- дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті акад. Леоніда Булаховського. 2010. Вип. 12. С. 50–54.
10. Денисюк В. Дослідження історичної фразеології в українському мовознавстві (50-ті рр. ХХ ст. – 20-ті рр. ХХІ ст.). Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. 2022. 43 с.
  11. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
  12. Жовтобрюх М. А. Українська літературна мова. Київ : Наукова думка, 1984. 412 с.
  13. Коваленко О. В., Рзаєва В. В. Функціонування зоосемізмів у фразеологізмах німецької та української мов. Одеський лінгвістичний вісник. 2013. Вип. 2. С. 30–38.
  14. Конторчук Г. Етно-культурологічні аспекти українських фразем із компонентом «кіт». Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. 2002. № 9. С. 127-130
  15. Краснобаєва-Чорна Ж. Терміносистема фразеології: структура та складники термінологічної мікросистеми «фразеокласифікація». Лінгвістичні студії. 2013. Вип. 26. С. 156–163.
  16. Коваль А. П., Коптілов В. В. Крилаті вислови в українській літературній мові : афоризми, літературні цитати, образні вислови. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ : Вища шк., 1975. 334 с.
  17. Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови [у 2 ч.] : Підруч. для ф-тів мови і л-ри пед. ін-тів. Київ : Рад. шк., 1965. Ч. 1 Вид. 3-тє. 422 с.
  18. Лут К. А. Національно-культурна специфіка фразеологізмів на позначення схвалення або критики (на матеріалі англійської та французької мов). Закарпатські філологічні студії. 2021.
  19. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків: Вища школа, 1987. 133 с.

20. Медведєв Ф. П. Українська фразеологія: чому ми так говоримо. Харків : Вища школа, 1982. 291 с.
21. Міхєєва Т. І. Зооморфізм у термінологічній системі української мови. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. 2017. № 27, т. 1.
22. Мусіхіна Л. Звірослов: міфологема тваринного світу українців. Тернопіль : Навчальна книга, 2013. 192 с.
23. Нечипоренко Б. О. Лексичні та стилістичні труднощі перекладу фразеологізмів у сучасній англійській мові. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. 2020. № 46, т. 3, С. 155–159.
24. Пономаренко А. Олександр Потебня як «предтеча української фразеології» у рецепції Віктора Ужченка. Культура слова. 2015. № 83.
25. Походенко С. В. Герої українських народних казок в архетиповій свідомості суспільства. Психолінгвістика. 2012. Вип. 9, С. 106–117.
26. Прадід Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія (проблематика досліджень). Київ ; Сімферополь, 1997. 252 с.
27. Руда І. А. Функційно-прагматичні та лінгвокультурні аспекти антропоцентричних фразеологізмів з аніمالістичним компонентом (на фактичному матеріалі різносистемних мов: англійської та української). Вінниця, 2020. 126 с.
28. Руснак В. І. Перспективи вивчення зоосемічної фразеології у зіставному аспекті. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Філологія. 2010. С. 148–156.
29. Руснак В. І. Зоосемічні фразеологічні одиниці як носії національно маркованої вторинної номінації. Наукові записки. Сер. : Філологічна. Ужгород : Закарпатський держ. ун-т, 2011. Вип. 19.
30. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.

31. Сопіна О. А. Компаративні фразеологізми з компонентом-зоонімом як лінгвоментальні формули (на прикладі української мови). Бердянськ : Бердянський держ. пед. ун-т, 2022. 650 с.
32. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1973. 438 с
33. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: навч. посібник. Київ : Знання, 2007. 494 с.
34. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : посібник. Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ : Альма-матер, 2005. 399 с.
35. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови: близько 2 500 виразів. Київ : Освіта, 1998. 224 с.
36. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови : монографія. Київ : Наук. думка, 1973. 278 с.
37. Черней Д. В., Бялик В. Д. Труднощі та способи перекладу англomовних фразеологізмів. Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2019. Т. 1. Вип. 10. С. 138–141.
38. Чирук Л. Ентомологічна лексика у західнополіській фраземіці. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : збірник наукових праць. Ужгород : Вид-во УжНУ "Говерла", 2008. Вип. 12 : Українська діалектна лексика як об'єкт словникарства та лінгвогеографії. С. 211–215.
39. Шуленок О. С. Особливості функціонування фразеологізмів з назвами диких птахів у сучасній українській мові. Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2021. Вип. 54. Ч. I. С. 14–24.
40. Hudeček L., Mihaljević M., Jozić Ž. Anatomija rječnika. Hrvatski mrežnik rječnik. Zagreb : Institut za hrvatski jezik, 2024.
41. Menac A. Hrvatska frazeologija. Zagreb : Knjigra, 2007.
42. Brehm A. E. Brehms Tierleben: Allgemeine Kunde des Tierreichs. Leipzig : Bibliographisches Institut, 1863.

43. Crnić T. Frazemi u publicističkome funkcionalnom stilu (Diplomski rad). Pula : Sveučilište Jurja Dobrile, 2018.
44. Fink-Arsovski Ž. Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra. Zagreb : FF press, 2002. S. 10–11.
45. Matešić J. Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb : Školska knjiga, 1982.
46. Blagus Bartolec G. Animalistički svijet u pozadinskoj slici frazema. Zagreb : Školska knjiga. 2017.
47. Hansen-Kokorus R. Magarac i [(on)] u svjetlu njihovih frazeoloških osobina na materijalu ruskoga, hrvatskoga i njemačkog jezika. *Filologija*. 1997. No. 27. S. 128–141.
48. Haršanji A. Frazemi u razgovornom jeziku (Diplomski rad). Osijek : Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, 2020.
49. Melvinger J. *Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb, 1984. No. 5. S. 129–160.
50. Jelaska Z. Animalistički frazemi biblijskoga podrijetla u hrvatskome i drugim slavenskim jezicima. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014.
51. Kovačević B. Pijan kao majka i pijan kao duga. *Hrvatski jezik*. 2014. No. 1 (4). S. 27–29.
52. Kovačević B. Tko zabija glavu u pijesak? *Hrvatski jezik*. 2014. No. 1 (3). S. 29–30.
53. Kovačević B. Kako je slon došao u staklanu. *Hrvatski jezik*. 2019. No. 6 (1). S. 25–28.
54. Kovačević B. Pura, vol i tele – drek, kupus i vrata. *Hrvatski jezik*. 2020. No. 7 (4). S. 24–25.
55. Kovačević B. Frazeološko nazivlje. Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJJ), 2020. S. 360–377.
56. Mahmutović A. Intertekstualno motivirani poredbeni frazemi s animalističkom komponentom. Sarajevo : Institut za jezik u Sarajevu. – DOI: 10.17234/9789531755139.19.

57. Majer E. Rodni stereotipi u bugarskoj i hrvatskoj animalističkoj frazeologiji (Diplomski rad). Zagreb : Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti, 2022.
58. Omazić M. O poredbenom frazemu u engleskom i hrvatskom jeziku. Jezikoslovlje. 2002. No. 3 (1-2). S. 99–129.
59. Opašić M. Općeeuropski frazemi hrvatskoga jezika u Rječniku stranih riječi Bratoljuba Klaića. Rasprave Instituta za hrvatski jezik. 2014. No. 40 (2). S. 411–434.
60. Sabalić V. Frazeologija i razgovorni frazemi (Diplomski rad). Rijeka : Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet, 2024.
61. Jukić S. Poredbena frazeologija u nastavi inojezičnoga hrvatskoga. Rijeka, 2016.
62. Vidović Bolt I., Barčot B., Fink-Arsovski Ž., Kovačević B., Pintarić N., Vasung A. Rječnik hrvatskih animalističkih frazema. Zagreb : Školska knjiga, 2017. 244 s.
63. Fink-Arsovski Ž. Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema. Zagreb : Knjigra, 2006.

Интернет-джерела:

1. Заніна А. С. Особливості фразеологізмів з компонентом – зоонімом. Науковий вісник Національного університету "Острозька академія". 2016. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2016/osoblyvosti-frazeolohizmiv-z-kompon>
2. Фразеологічний словник української мови. URL: <https://123.slovaronline.com/>
3. Фразеологічний словник української мови. URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>

4. Фразеологічний словник української мови. URL: <https://slovnyk.me/dict/phraseology>
5. Baza frazema hrvatskog jezika. Institut za hrvatski jezik. URL: <http://frazemi.ihj.hr/>
6. Frazeologija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/frazeologija>
7. Frazeološki rječnik hrvatskog jezika. URL: <https://frazeoloski-rjecnik.eu/>
8. Максимів Г. Відтворення фразеологізмів казкового мовлення І. Франка (на матеріалі англomовних перекладів поеми-казки „Лис Микита“). 2011. URL: <https://surl.li/xythxa>

Додаток

Бик:

Ljut / bijesan kao bik (досл. злий / розлючений як бик)

Biti kao (razjarenosti) biki crvena krpa (досл. бути як червона ганчірка для розлюченого бика)

Jak kao bik (досл. сильний як бик)

Бізон:

Jak kao bizon (досл. сильний як бізон)

Буйвол:

Jak kao bivol (досл. сильний як буйвол)

Ведмідь:

Spravati kao medvjed (досл. спати як ведмідь)

Jak kao medvjed (досл. сильний як ведмідь)

Верблюд:

Pijan kao deva (досл. п'яний як верблюд)

Віл:

Jak kao vol (досл. сильний як віл)

Віслюк:

Glup kao kenjac / tagaras (досл. дурний як віслюк)

Tvrdoglav / uporan kao tagaras (досл. впертий як віслюк)

Вовк:

Gladan kao vuk (досл. голодний як вовк)

Jesti kao vuk (досл. їсти як вовк)

Ворон / ворона:

Crn kao gavran (досл. чорний як ворон)

Graknuti / graktati kao gavran (досл. каркати як ворон)

Kao vrana među golubovima (досл. як ворона серед голубів)

Восьминіг:

Mijenjati boje kao hobotnica (досл. змінювати кольори як восьминіг)

Воша:

Dosadan kao uš (досл. надокучливий як воша)

Вуж:

Piti kao smuk (досл. пити як вуж)

Галка:

Svađati se (prepirati se) kao čavke (досл. сваритися як галки)

Глист:

Izviјati se kao glista (досл. звиватися як глист)

Mršav kao glista (досл. худий як глист)

Čuditi se (isčudivati se) kao pile glisti (досл. дивуватися як курча глисту)

Голуб:

Gugutati kao golubovi (досл. воркувати як голуби)

Kao vrana među golubovima (досл. як ворона серед голубів)

Živjeti kao golub na grani (досл. жити як голуб на гілці)

Zaljubljeni kao golurčici (досл. закохані як голуб'ята)

Горила:

Jak kao gorila (досл. сильний як горила)

Горобець:

Bezobrazan kao vrabac (досл. нахабний як горобець)

Дельфін:

Plivati kao dupin (досл. плавати як дельфін)

Roniti kao dupin (досл. пірнати як дельфін)

Puhati kao dupin (досл. дихати як дельфін)

Дятел:

Šaren kao djetlić (досл. строкатий як дятел)

Змія:

Hladan kao zmija (досл. холодний як змія)

Зозуля:

Kukati kao sinja kukavica (досл. голосити як зозуля)

Індик:

Čuditi se kao pura dreku (досл. дивуватися як індик посліду)

Їжак:

Držati (nešto) kao ras ježa (досл. тримати (щось) як пес їжака)

Кабан:

Pijan kao krtaк (досл. п'яний як кабан)

Spravati kao krtaк (досл. спати як кабан)

Квочка / курка:

Sjediti kao kvočka na jajima (досл. сидіти як квочка на яйцях)

Čuvati kao kvočka piliće (досл. берегти як квочка курчат)

Raziti kao kvočka na piliće (досл. піклуватися як квочка про курчат)

Kao rokisla kokoš (досл. як мокра курка)

Кінь:

Zaljubljen kao konj (досл. закоханий як кінь)

Imati želudac kao konj (досл. мати шлунок як у коня)

Ljubotoran kao konj (досл. заздрісний як кінь)

Pijan kao konj (досл. п'яний як кінь)

Кішка:

Vići se kao prebijena mačka (досл. тягнутися наче підбита кішка)

Biti kao pas i mačka (досл. бути як пес і кішка)

Frktati kao mačka (досл. фиркати як кішка)

Žustar kao mačka (досл. спритний як кішка)

Кліщ:

Dosadan kao krpelj (досл. надокучливий як кліщ)

Комар:

Dosadan kao komarac (досл. надокучливий як комар)

Корова:

Pisati kao krava perom (досл. писати як корова хвостом)

Ležati kao krava (досл. лежати як корова)

Кріт:

Raditi kao krtica (досл. працювати як кріт)

Курча:

Čuditi se (isčudivati se) kao pile glisti (досл. дивуватися як курча глисту)

Лев / левиця:

Boriti se kao lav (lavica) (досл. боротися як лев (левиця))

Лис:

Lukav kao lisac (досл. хитрий як лис)

Мавпа:

Glup kao majmun (досл. дурний як мавпа)

Ružan kao majmun (досл. бридкий як мавпа)

Миша:

Živjeti kao crkveni miš (досл. жити як церковна миша)

Miran kao miš (досл. тихий як миша)

Мурахи:

Istrebljavati se kao žuti mravi (досл. винищуватися як жовті мурахи)

Муха:

Dosadan kao muha (досл. надокучливий як муха)

Kao muha bez glave (досл. як муха без голови)

Zaplesti se kao muha u paučini (досл. заплутатися як муха в павутині)

Папуга:

Ponavljati kao papiga / papagaj (досл. повторювати як папуга)

Пес:

Ljut / bijesan kao pas (досл. злий / розлючений як пес)

Držati (nešto) kao pas ježa (досл. тримати (щось) як пес їжака)

Brinuti se kao pas za petu nogu (досл. турбуватися як пес про п'яту ногу)

Vući se (lutati) kao gluha kuja (досл. тягнутися (вештатися) як глуха сука)

Raditi kao pas (досл. працювати як пес)

Biti kao pas i mačka (досл. бути як пес і кішка)

Ljubomorani kao pseto (досл. ревнивий як пес)

Порося:

Najesti se kao prasac (досл. наїстися як порося)

Рак:

Pocrvenjeti (zacrvenjeti se) kao rak (досл. почервоніти як рак)

Риба:

Plivati kao riba (досл. плавати як риба)

Nijem kao riba (досл. німий як риба)

Biti kao lešana riba (досл. бути як варена риба)

Svjež kao riba (досл. свіжий як риба)

Zdrav kao riba (досл. здоровий як риба)

Свиня:

Pijan kao svinja (досл. п'яний як свиня)

Debela kao krmača / prasica (досл. товста як свиноматка / свиня)

Pristaje kao krmači sedlo (досл. пасує як свині сідло)

Сич:

Sam kao ćuk (досл. самотний як сич)

Слон:

Ponašati se kao slon u staklani (досл. поводитися як слон у крамниці зі склом)

Сом:

Razjapiti usta kao som (досл. роззявити рота як сом)

Страус:

Zabiti/zabijati glavu u pijesak kao poj (досл. ховати голову в пісок як страус)

Теля:

Gledati kao tele u nova vrata (досл. дивитись як теля на нові ворота)

Buljiti kao tele u šarena vrata (досл. витріщатись як теля на різнокольорові ворота)

Zaljubiti se kao telac (zaljubljen kao telac) (досл. закохатися як теля / закоханий як теля)

Тигр / тигриця:

Ljut / bijesan kao tigar (досл. злий / розлючений як тигр)

Boriti se kao tigar (tigrice) (досл. боротися як тигр (тигриця))

Хом'як:

Sakupljati kao hrčak (досл. запасатися як хом'як)

Spravati kao hrčak (досл. спати як хом'як)

Худоба:

Tegлити kao marva (досл. тягнути як худоба)

Черв'як:

Raditi kao crv u kamenu, (досл. працювати так як черв'як, що проробляє собі хід у камені)

Marljiv kao crv (працьовитий як черв'як)

Dosadan kao crv (досл. надокучливий як черв'як)

Previjati se kao crv (досл. звиватися як черв'як)

Ягня:

Krotak kao janje (досл. лагідний як ягня)

Яструб:

Vrehati (nadzirati) / bdjeti kao kobac (досл. стежити / спостерігати як яструб)

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ

створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 20:49:03 13.05.2025

Назва файлу з підписом: МАГІСТЕРСЬКА_В.ПУШКАРЬ_2025.pdf

Розмір файлу з підписом: 1.4 МБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: МАГІСТЕРСЬКА_В.ПУШКАРЬ_2025.pdf

Розмір файлу без підпису: 1.4 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Пушкарь Владислав Віталійович

П.І.Б.: Пушкарь Владислав Віталійович

Країна: Україна

РНОКПП: 3728800036

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 20:48:24 13.05.2025

Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг

Серійний номер: 382367105294AF97040000001AF02A00F1ABE603

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.02.05 13:00

ДЗЮБА-ПОГРЕБНЯК ОЛЕНА ІВАНІВНА

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	ДЗЮБА-ПОГРЕБНЯК ОЛЕНА ІВАНІВНА
РНОКПП	2370809406
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	12:34:05 16.05.2025
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F04000000F209CB01C5175006
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований